

Sissejuhatus võlaõigusseaduse kindlustuslepingu regulatsiooni

Olavi-Jüri Luik
Vandeadvokaat
Advokaadibüroo LEXTAL

Aprill 2014

10.00-11.30 Olavi-Jüri Luik

11.30-12.00 Lõuna

12.00-12.45 Olavi-Jüri Luik

12.45-13.30 Kertu Fedotov

- 1) Kindlustuslepingu asetus võlaõiguslike lepingute süsteemis;
- 2) Miks ja millal on kindlustuslepingu regulatsioon imperatiivne, millal dispositiivne;
- 3) Kindlustuslepingu üldregulatsioon;
- 4) Varakindlustusleping;
- 5) Vastutuskindlustusleping;
- 6) Veosekindlustusleping;
- 7) Õnnetusjuhtumikindlustusleping;
- 8) Elukindlustusleping.

Jagunemine:

- Erakindlustusõigus ja avalik kindlustusõigus:
- Kindlustusõiguses kui kindlustussuhteid reguleerivas õigusnormide kogumis saab eristada erakindlustusõigust ja avalikku kindlustusõigust. Erakindlustusõigus reguleerib eraõiguslikku kindlustust ning avalik kindlustusõigus reguleerib avalik-õiguslikku kindlustust. Kui eraõiguslik kindlustus võib esineda nii vabatahtliku kui ka kohustusliku kindlustuse vormis, siis avalik-õiguslik kindlustus on reeglina sundkindlustus. Avalik-õigusliku kindlustuse peamine haru on sotsiaalkindlustus. Sotsiaalkindlustus ja eraõiguslik kindlustus on kaks iseseisvat kindlustussüsteemi tuge, mis on erinevalt struktureeritud ja mis täiendavad teineteist.
- Avalik kindlustus (sotsiaalkindlustus)
 - Avalik
 - Kohustuslik
 - Universaalne
 - Solidaarne.
- Erakindlustus
 - Individuaalne
 - Vabatahtlik
 - Vabad valikud
 - Aktuaarselt arvatatud preemia vastavalt hüvituse suurusele

Kindlustuslepingu asetuse võlaõiguslike lepingute süsteemis

- Kas liikluskindlustuse seadusele lisaks rakendub ka paralleelselt võlaõigusseadus?
- Aga muude kohustuslike kindlustusliikide puhul?
- Üldiselt reguleeritakse kindlustuslepingut võlaõigusseaduse 4. osas ja üldsätetes. Liikluskindlustus on osaks üldisest kohustuslikust vastutuskindlustusest VÕS §-de 520 - 525 järgi. Tulenevalt KTS § 6 lg-st 6 kohaldatakse liikluskindlustusega seotud küsimuste lahendamisel seega lisaks liikluskindlustuse seadusele ka võlaõigusseadust ning seda ulatuses, milles liikluskindlustuse seadus ei sisalda erisätteid (Riigikohtu lahend nr 3-2-1-132-04).
- Rahvusvahelise eraõiguse seaduse ja tsiviilkohtumenetluse seaduse suhestik kindlustuslepinguga

Imperatiivne või dispositiivne?

- VÕS § 427 lg-s 1 on määratud, missugused kindlustuslepingu osa sätted on imperatiivsed. Kindlustuslepingus on nõrgemaks pooleks kindlustusvõtja ja seetõttu läbi antud sätte luuakse kaitsemehhanism, millest kindlustusvõtja kahjuks kõrvalekalduv kokkulepe on tühine.
- Normi imperatiivsus võib lisaks seaduses otse sätestatule tuleneda ka VÕS §-st 5, mille kohaselt pole seaduses sätestatust kõrvalekalduv kokkulepe lubatud ka juhul, kui see tuleneb **sätte olemusest**, vastuolust heade kommetega või avaliku korruga või kui see rikuks isiku põhiõigusi.
- **Iga kindlustuslepingu normi tõlgendades tuleb alati leida vastus küsimusele, kas tegemist on dispositiivse või imperatiivse sättega.**

Imperatiivne või dispositiivne?

Imperatiivsus tuleneb sätte olemusest, **näited**:

- § 451 - Kokkulepe, mille kohaselt kindlustusandja ei pea maksma viivist oma täitmise kohustusega viivitamise korral, **on tühine**.
- § 467 - **Tühine on** kokkulepe, mille kohaselt kindlustusleping, mida ei öelda üles enne lepingutähtaja möödumist, loetakse pikeneb rohkem kui üheks aastaks.

Imperatiivne või dispositiivne?

- (1) Kindlustusvõtja kahjuks käesoleva seaduse §-des 428, 432, 433, 435, § 436 lõikes 2, § 438 lõikes 3, §-s 439, § 441 lõigetes 2 ja 3, §-s 442, § 445 lõikes 3, §-des 449 ja 450, § 452 lõikes 2, § 454 lõikes 2, §-des 457–459, 461, 462, 468–472, 474, 475, 487, 491, § 492 lõikes 3, §-des 515, 519–531, 535–537, 542–547, 557–567 sätestatust kõrvalekalduv kokkulepe on tühine.
- (2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatut ei kohaldata:
 - 1) edasikindlustuslepingutele;**
 - 2) raudtee veerevkoosseisu, õhusõidukite ja laevade kindlustuslepingutele;**
 - 3) veosekindlustuslepingutele;**
 - 4) õhusõiduki ja veesõiduki valdaja vastutuskindlustuslepingutele;**
 - 5) krediidi- ja garantiikindlustuslepingutele, kui kindlustatakse majandus- või kutsetegevusest tulenevaid kindlustusriske.**
- (3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatut ei kohaldata ka maismaasõidukite, tule ja loodusjõudude või finantskahju vastu kindlustamise lepingutele, samuti tsiviilvastutuskindlustuslepingutele, kui kindlustusvõtja vastab vähemalt kahele järgmistest tingimustest:
 - 1) bilansimaht ületab summa, mis vastab 6 200 000 eurole;**
 - 2) majandusaasta netokäive ületab summa, mis vastab 12 800 000 eurole;**
 - 3) majandusaasta keskmine töötajate arv on vähemalt 250.**
- (4) Samasse konsolideerimisgruppi, raamatupidamise seaduse tähenduses, kuuluvate äriühingute puhul võetakse käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatu arvutamisel aluseks äriühingu andmed konsolideeritud aruandes.

- Kindlustusriski legaaldefiniitsiooni leiab Eestis VÕS § 423 lg-st 2. Selle kohaselt on kindlustusrisk oht, mille vastu kindlustatakse.
- Kindlustuslepingu sõlmimise eelduseks on kindlustushuvi ehk kindlustatu huvi kindlustusjuhtumi mittetoimumise vastu. Kindlustushuvi säilimist toetab kindlustuslepingus sätestatud omavastutus.
- Varakindlustuse puhul on kindlustusriskiks kindlustusvõtja vara kahjustumine/hävimine.
- Vastutuskindlustuse puhul on kindlustusriskiks kindlustusvõtja tsiviilvastutuse tekkimine

Tüüptingimuste ülesehitusest seoses Finantsinspektsiooni juhendiga

- Kindlustuslepingut puudutav on reguleeritud võlaõigusseaduse neljandas osas (23-27 peatükid). Kindlustuslepingu sõlmimisel avaldatav teave ja kindlustuspoliisi sisu on reguleeritud VOS §§-des 428 ja 434. Kindlustuslepingu tüüptingimuste sisu puudutavad nõuded on reguleeritud lisaks võlaõigusseaduse neljandas osas sätestatule ka võlaõigusseaduse üldosas (eelkõige tüüptingimusi puudutavad §§-d 35-45).
- Lisaks otseselt seaduses sätestatud nõuetele on kindlustusandjad kohustatud järgima **tavasid**, mida kindlustusandjad ja kindlustusvõtjad tavaliselt tunnevad ning järgivad (VOS § 25).
- Finantsinspektsiooni poolt väljastatud soovituslik juhend „Üldnõuded kindlustuslepingutele” (edaspidises tekstis ka juhend) sisaldab endas järelevalveasutuse nägemust kindlustusregulatsioonist.
- Eelnimetatud Finantsinspektsiooni juhendi puhul on tegemist on soovitusliku juhendiga, mille järgimine ei ole kohustuslik.
- Finantsinspektsiooni seaduse § 57 lg 1 kohaselt on Finantsinspektsioonil õigus välja anda soovitusliku iseloomuga juhendeid finantssektori tegevust reguleerivate õigusaktide selgitamiseks või finantsjärelevalve subjektide suunamiseks.

Tüüptingimuste ülesehitusest seoses Finantsinspektsiooni juhendiga

- Nimetatud juhend ei ole vastavalt kirjeldatud eesmärgile vaadeldav kui Eesti kindlustusturu tavasid (VOS § 25) kajastav dokument.
- Suurim erisus võrreldes kindlustusturul väljakujunenud tavadega on Finantsinspektsiooni soovitus (p 4.5.3.), et kindlustuspoliisil tuleb esitada kõik kindlustuslepinguga kaetud kindlustusriskid koos täpse viitega kindlustuslepingu (tingimuste) punktile, kus on esitatud kindlustusriskide definitsioon ning täpse viitega kindlustuslepingu (tingimuste) punktile, kus on esitatud välistused.
- Leian, et täpsete kindlustuslepingu tingimuste punktide viidete lisamine kindlustuspoliisile võib vastupidiselt antud juhendi eesmärgile tekitada arusaamatusi. Juhendis toodud vastav soovitus ei vasta väljakujunenud kindlustuspraktikale Eestis, kuna valdav enamus kindlustusandjaid ei kasuta sellist viitamist. Kuivõrd tegemist on soovitusliku juhendiga ja väljakujunenud kindlustuspraktika (tavad) Eestis ei toeta sellist lähenemist, siis ei pea ma vastavate viidete mittelisamist kindlustuspoliisile õiguslikult problemaatiliseks.
- Samuti ei ole õiguslikult problemaatiline, kui kindlustusandja ei ole kindlustuslepingu dokumentides üle korranud võlaõigusseaduse regulatsiooni, mille esitamist kindlustuspoliisil ja -tingimustes ei ole nõutud võlaõigusseaduses. Nii näiteks leitakse Finantsinspektsiooni juhendi p-s 4.6.2., et lepingus peaks määratlema üle- ja alakindlustuse. Samas on antud temaatika reguleeritud võlaõigusseaduse §§-des 481 ja 482. Juhul, kui kindlustustingimustes ei ole üle- ja alakindlustust käsitletud, siis rakendub võlaõigusseaduse vastav regulatsioon sellele vaatamata.

Soodustatud isik:

- Kindlustusleping, milles on kindlaks määratud kindlustusvõtjast erinev soodustatud isik, on vaadeldav lepinguna kolmanda isiku kasuks VÕS §-i 80 tähenduses. Nähtuvalt VÕS § 80 lg-st 1, võib lepinguga ette näha, et kohustus tuleb võlausaldaja asemel täita kolmandale isikule. Seetõttu omavad kindlustuslepingu puhul, kus on kindlaks määratud eraldi soodustatud isik, tähtsust järgmised asjaolud. **Esiteks**, vastavalt VÕS § 80 lg-le 2, võib kolmas isik nõuda lepingu täitmist, kui see on ette nähtud lepinguga või tuleneb seadusest. Seega saab soodustatud isik nõuda kindlustushüvitise väljamaksmist üldjuhul vaid siis, kui kindlustusvõtja ning kindlustusandja on soodustatud isiku vastavasisulisel õiguses kindlustuslepingus kokku leppinud. Seaduses on sätestatud soodustatud isiku õigus nõuda kindlustushüvitise välja maksmist otse kindlustusandjalt kohustusliku vastutuskindlustuse puhul VÕS § 521 lg-s 1.

Soodustatud isik:

- Samuti ilmneb VÕS § 80 lg-st 3, et soodustatud isik võib nõuda kindlustusandjalt otse kindlustushüvitise väljamaksmist elukindlustuslepingu puhul. **Teiseks**, seonduvalt lepinguga kolmanda isiku kasuks tuleb eristada kolme õigussuhet: kattesuhet, valuutasuhet ja täitmissuhet. Kattesuhe on õigussuhe võlausaldaja ja võlgniku vahel, mille kaudu luuakse kohustus, mille võlgnik peab täitma võlausaldaja asemel kolmandale isikule. Valuutasuhe on õigussuhe võlausaldaja ja kolmanda isiku vahel ning valuutasuhe on selleks õiguslikuks aluseks, miks võlgnik soovib, et võlausaldaja täidaks kohustuse kolmandale isikule. Täitmissuhe on õigussuhe võlgniku ja kolmanda isiku vahel. Siinjuures on oluline, et lepingulist suhet võlgniku ning kolmanda isiku vahel täitmissuhte raames ei teki. Tuleb silmas pidada, et leping kolmanda isiku kasuks on olemas üksnes siis, kui eksisteerib kehtiv kattesuhe võlausaldaja ja võlgniku vahel. Olukorras, kus kattesuhe on kas ära lõppenud või on võlgnikul olemas õiguslik alus keelduda kattesuhte täitmisest, ei pea võlgnik täitma kattesuhtest tulenevat kohustust kolmandale isikule. Seega olukorras, kus kindlustusleping kui kattesuhe kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel on lõppenud või on kindlustusandja kindlustuslepingu täitmisest vabanenud, puudub soodustatud isikul kui kolmandal isikul õiguslik alus saada kindlustusandjalt kindlustushüvitist.

Kindlustuspoliis

- Kindlustusandja on kohustatud pärast kindlustuslepingu sõlmimist väljastama kindlustusvõtjale kindlustuspoliisi. Kindlustuspoliis on dokument, mis kinnitab kindlustuslepingu olemasolu.
- Poliisil peavad olema märgitud vähemalt VÕS §-s 428 sätestatud andmed, samuti:
 - 1) kindlustusvõtja ning kindlustatud isiku nimi ja aadress, kui tegemist ei ole esitajapoliisiga;
 - 2) kindlustusliik, kindlustuslepingu eseme määratlus, kindlustusriskide loetelu ja kindlustusjuhtumist teatamise tähtaeg;
 - 3) kindlustussumma või selle arvutamise alused;
 - 4) lepingu jõustumise ja lepingu võimaliku pikenemise aeg ning kindlustuskaitse aeg;
 - 5) kohustusliku kindlustuse korral õigusakt, millest kindlustuslepingu sõlmimise kohustus tuleneb.
- Poliisi kadumise või hävimise korral võib kindlustusvõtja nõuda kindlustusandjalt asenduspoliisi väljastamist.
- Kui poliisi sisu kaldub kõrvale kindlustusvõtja avaldusest, loetakse see kõrvalekalle kindlustusvõtja poolt heakskiidetuks, kui kindlustusvõtja ei vaidle sellele kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis vastu 14 päeva jooksul poliisi saamisest. Kõrvalekalle loetakse heakskiidetuks üksnes siis, kui kindlustusandja on poliisi väljastamisel juhtinud kindlustusvõtja tähelepanu eraldi kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis teatega. Teate võib asendada poliisi sisust eraldi esiletõstetud märkega poliisil. Iga kõrvalekaldumine tuleb eraldi ära näidata. Üldise võlaõigusseaduse regulatsiooni kohaselt (VÕS § 21 lg 1) tuleks juhul, kui kindlustuspoliisi tingimused erinevad oluliselt eelnevalt kokkulepitust, käsitleda kindlustuspoliisi kui mittenõustumist pakutud tingimustega ja samal ajal uue vastuoferdina – kindlustuslepingu korral on sellest siiski kõrvale kaldunud. Kuigi kindlustusvõtjal on vastuvaidlemisõigus, siis juhul, kui ta seda ei kasuta, käsitletakse tema vaikimist kui vastuoferdi aktsepti.
- Juhul kui kindlustusandja ei juhi muudatusele kindlustusvõtja tähelepanu, siis vastav muudatus ei kehti.

Kindlustuskaitse

- Kui kindlustusandja kohustuste (kindlustuskaitse) tähtaeg on määratud päevade või pikema ajavahemikuga, eeldatakse, et kindlustuskaitse algab lepingu sõlmimisele järgneval päeval kell 00.00 ning lõpeb tähtaja viimasel päeval kell 24.00.
- Kindlustuskaitse kehtivusaeg on periood, millal kindlustusandja kohustused kehtivad. Kindlustuskaitse ei teki alati kindlustuslepingu sõlmimisega – see võib oluliselt erineda. Tegemist on dispositiivse normiga, millest praktikas tihti kõrvale kaldutakse (eelkõige reisikindlustuses).
- Kindlustuslepinguga võib ette näha, et kindlustuskaitse algab tagasiulatuvalt enne lepingu sõlmimist – eelkõige on see levinud vastutuskindlustuses.
- Kindlustusandja ei või nõuda tagasiulatuva kindlustuskaitse eest kindlustusmakse tasumist, kui ta teadis või pidi lepingu sõlmimise ajal teadma, et kindlusjuhtum ei ole toimunud.
- Kindlustusvõtja võib juba enne lepingu sõlmimist oma kindlustuslepingu sõlmimise avaldusega taotleda kindlustusandjalt lepinguga ettenähtud kindlustuskaitset tähtaja jooksul, mille kestel kindlustusvõtja on seotud lepingu sõlmimise avaldusega (kohene kindlustuskaitse).

Olulistest asjaoludest teavitamine

- Kindlustusvõtja peab lepingu sõlmimisel teatama kindlustusandjale kõigist talle teada olevatest asjaoludest, millel on nende olemusest tulenevalt mõju kindlustusandja otsusele leping sõlmida või teha seda kokkulepitud tingimustel (olulised asjaolud). **Eeldatakse, et oluline on asjaolu, mille kohta kindlustusandja on otseselt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis teavet nõudnud.** Kindlustusvõtja ei pea kindlustusandjale teatama asjaolust, mis on kindlustusandjale juba teada või mille suhtes kindlustusvõtja võib mõistlikult eeldada, et see on kindlustusandjale teada. Antud sätte eesmärgiks on kindlustusvõtja edastaks kindlustusandjale kogu olulise informatsiooni, mille alusel saaks kindlustusandja langetada otsuse lepingu sõlmimise või mittesõlmimise ja lepingutingimuste (s.h. Makse suuruse) suhtes. Kindlustusvõtja teavitamiskohustus tuleneb ka VÕS § 14 lg-st 2. Just asja omanik (varakindlustuse puhul) või isik (vastutuskindlustuse ja isikukindlustuse puhul) teab olulisi asjaolusid ja tema kohustus on nendest kindlustusandja informeerimine.

- Kui kindlustusvõtja ei teatanud olulisest asjaolust, samuti kui kindlustusvõtja vältis tahtlikult olulise asjaolu teadasaamist või andis olulise asjaolu kohta ebaõiget teavet, võib kindlustusandja lepingust taganeda.
- Kindlustusandja ei või lepingust taganeda, kui:
 - 1) kindlustusandja teadis teabe ebaõigsust või asjaolu, mida talle ei teatatud;
 - 2) teatamata jätmine või ebaõige teabe andmine ei toimunud kindlustusvõtja süü tõttu;
 - 3) asjaolu, millest ei teatatud või mille kohta anti ebaõiget teavet, langes enne kindlustusjuhtumi toimumist ära;
 - 4) kindlustusandja on taganemise õigusest loobunud.
- Kindlustusandja võib lepingust taganeda üksnes ühe kuu jooksul, arvates ajast, mil ta sai teada või pidi teada saama teatamiskohustuse rikkumisest. Lepingust ei või taganeda, kui lepingu sõlmimisest on möödunud kolm aastat.

Kindlustusvõtja lepingueelne teavitamiskohustus

- Lepingueelset teavitamiskohustust võib kindlustuslepingute puhul sisuliselt reguleerida kahel viisil:
- **a)** kindlustusandja esitab kindlustusvõtjale küsimustiku ja kindlustusvõtja vastab kõigile küsimustele;
- **b)** kindlustusvõtja peab kindlustusandjale teatama kõigest olulisest.
- Ennekõike on nende kahe võimaliku regulatsiooni erisuseks see, kumb lepingupool peaks kandma riski, et kõik kindlustuslepingu seisukohast olulised asjaolud saaksid välja selgitatud.
- Eestis peab kindlustusvõtja VÕS § 440 lg 1 kohaselt lepingu sõlmimisel teatama kindlustusandjale kõikidest talle teada olevatest asjaoludest, millel on nende olemusest tulenevalt mõju kindlustusandja otsusele leping sõlmida või teha seda kokkulepitud tingimustel (olulised asjaolud). Samas eeldatakse, et oluline on asjaolu, mille kohta kindlustusandja on otseselt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis teavet nõudnud.
- Kirjanduses on leitud, et VÕS-is on valitud pigem kahe äärmusliku regulatsiooni kesktee: ühelt poolt peab kindlustusvõtja teatama kindlustusandjale omal algatusel kõigist talle teadaolevatest lepingu sõlmimise aspektist olulistest asjaoludest, teiselt poolt tuleb igal juhul teatada sellest, mille kohta on kindlustusandja eraldi teavet nõudnud. Eestis eeldatakse, et asjaolu, millise kohta kindlustusandja ei ole eraldi teavet nõudnud, ei ole ka oluline.
- Siinkohal esineb vastuolu. Juhul, kui väita, et asjaolu, millise kohta ei ole kindlustusandja eraldi teavet nõudnud, ei ole oluline, siis ei ole hinnangul võimalik samaaegselt asuda seisukohale, et VÕS-s on valitud kesktee ning kindlustusvõtja peab lisaks kindlustusandja poolt küsitule teatama talle omaalgatuslikult kõigest muust olulisest.

•

Lepingueelse kindlustusvõtja teavitamiskohustuse rikkumise tagajärjed

- VÕS sätestab riskiasjaolude kohta valeinfo andmise kohta ette kaks tagajärge:
- (i) kui kindlustusvõtja on teavitamiskohustust süüliselt rikkunud, siis võib kindlustusandja lepingust taganeda (VÕS § 441 lg 1) ning
- (ii) kui kindlustusvõtja teavitamiskohustuse rikkumine on mittesüüline, siis näeb seadus kindlustusandjale ette kujundusõiguse kindlustusmakse suurendamiseks (VÕS § 460).

Kindlustusandja lepingueelne teavitamiskohustus

- Asjaolud, millest kindlustusandja peab enne kindlustuslepingu sõlmimist kindlustusvõtjat teavitama, on ammendavalt sätestatud VÕS § 428 lg-tes 1 ja 2.
- Nimetatud sätted on imperatiivsed, v.a. kohese kindlustuskaitsega lepinguid (VÕS § 432 lg 4) puudutavas osas. Kui võrd käesoleva artikli raames leiab käsitlemist ainult kahjukindlustus ja VÕS § 428 lg 2 puudutab elukindlustust, siis keskendume järgnevalt antud paragrahvi lõikele 1.
- VÕS § 428 sätestab:
- (1) Kindlustusandja peab tagama, et füüsilist isikut, kes soovib sõlmida kindlustuslepingut, teavitatakse enne lepingu sõlmimist vähemalt järgmistest andmetest:
 - 1) kindlustusandja nimi ja õiguslik vorm;
 - 2) kindlustusandja aadress, samuti kontori aadress, mille vahendusel leping sõlmitakse, kui seda ei tehta kindlustusandja asukoha järgi;
 - 3) kindlustuslepingu suhtes kehtivad tüüptingimused, muu hulgas kindlustusmaksemäära ulatus ja andmed lepingule kohaldatava õiguse kohta;
 - 4) kindlustusandja kohustused, kui need erinevad kindlustustingimustes ja kindlustusmaksemääras ettenähtust;
 - 5) kindlustuslepingu kehtivusaeg ning selle lõpetamise tingimused;
 - 6) kindlustusmaksete suurus ja tasumise kord, seejuures eraldi eri kindlustusmaksete suurused, kui kindlustussuhe hõlmab mitut iseseisvat kindlustuslepingut;
- 7) kindlustusvõtja poolt koos kindlustusmaksetega maksmisele kuuluva summa suurus, sealhulgas kindlustuslepinguga seotud kindlustusvõtja makstavad tasud ja kindlustusvõtjale kaasnevad kulud ning nende kujunemise põhimõtted;
- 8) tähtaeg, mille jooksul on kindlustuslepingu sõlmimist taotleval isikul oma lepingu sõlmimise avaldusega seotud;
- 9) pädeva kindlustusjärelevalve aadress, millel kindlustusvõtja võib esitada kaebuse kindlustusandja tegevuse peale.
- VÕS § 428 regulatsiooni eeskujuks on Saksa kindlustusjärelevalve seaduse § 10a lg 1 (resp VAG lisa D p 1) ning Euroopa Nõukogu direktiivi nr 92/49/EMU. PEICL-is tuleb vastav regulatsioon artiklist 2:201.

Lepingueelse kindlustusandja teavitamiskohustuse rikkumise tagajärjed

- VÕS § 432 lg 1 sätestab, et kui kindlustusandja ei täitnud käesoleva seaduse §-s 428 sätestatud kohustusi, muu hulgas ei andnud kindlustusvõtjale üle kindlustuslepingu suhtes kehtivaid tüüptingimusi, ei loeta lepingut sõlmituks, kui kindlustusvõtja vaidleb lepingule kirjalikult taasesitatavas vormis vastu 14 päeva jooksul, alates talle teabe ja tüüptingimuste edastamisest.
- Erialakirjanduses tuuakse välja, et kui kindlustusvõtjale on vastava kokkuleppeta edastatud teave vöörkeeles, siis tuleb kindlustusandja käitumist vaadelda teavitamiskohustuse rikkumisena. Kui kindlustusandja füüsilisest isikust kindlustusvõtjale kindlustuslepingu sõlmimisel nõutavat teavet ei esita, on kindlustusleping järgneval perioodil (maksimaalselt üks kalendriaasta esimese kindlustusmaks tasumisest arvates) hõljuvalt kehtiv. Kui kindlustusandja esitab nõutud teabe alles pärast lepingu sõlmimist, on kindlustusvõtjal õigus lepingule neljateistkümne kalendripäeva jooksul vastu vaielda, sealjuures tuleb kindlustusvõtjat teavitada ka vastuvaidlemisõigusest (VÕS § 432 lg 2).

Kindlustusriski suurenemine

- Kindlustusvõtja peab kindlustusriski võimalikkuse suurenemisest viivitamata kindlustusandjale teatama, välja arvatud juhul, kui kindlustusriski võimalikkuse suurenemise põhjustas üldiselt teadaolev asjaolu, mis ei mõjuta üksnes selle kindlustusvõtja kindlustusriski. Antud regulatsiooni eesmärgiks on tagada kindlustusandjale võimalus teabe saamiseks lepingut puudutavate asjaolude muutumiste kohta, et kindlustusandja saaks võtta vastu otsuse lepingu jätkamise või lõpetamise kohta. Kindlustusriski võimalikkuse suurenemine on iga muudatus, mis mõjub riski tasemele, mis suurendab kindlustusriski realiseerumise tõenäosust või teeb võimalikuks suurema ulatusega kahju tekkimise.
- Kindlustusvõtja ei või pärast lepingu sõlmimist ilma kindlustusandja nõusolekuta suurendada kindlustusriski võimalikkust ega lubada selle suurendamist isikute poolt, kelle eest ta vastutab. Kuna pärast kindlustuslepingu sõlmimist "kandub" riisiko kindlustusmakse eest kindlustusandjale, siis vastava kohustuse puudumise korral ei oskaks kindlustusandja omale võetud kohustusi hinnata. Kindlustusvõtja ei tohi lubada kindlustusriski võimalikkuse suurendamist ka teistel isikutel, kelle eest ta vastutab.

Kindlustusriski suurenemine

- Kui kindlustusvõtja rikub kohustust teavitada suurenenud kindlustusriskist, vabaneb kindlustusandja kindlustuslepingu täitmise kohustusest, kui kindlustusjuhtum toimub pärast ühe kuu möödumist ajast, mil kindlustusandja oleks pidanud teate kätte saama, välja arvatud juhul, kui ta teadis ajal, mil ta oleks pidanud teate kätte saama, kindlustusriski võimalikkuse suurenemisest või pidi seda teadma.
- Kui kindlustusvõtja rikub kohustust mitte suurendada kindlustusriski, vabaneb kindlustusandja kindlustuslepingu täitmise kohustusest kindlustusvõtjast tuleneva asjaolu tõttu kindlustusriski võimalikkuse suurenemise ulatuses, kui kindlustusjuhtum toimub pärast kindlustusriski suurenemist.
- Nimetatud põhimõtteid ei kohaldata, kui:
 - 1) kindlustusjuhtumi toimumise ajaks oli möödunud tähtaeg, mille jooksul võis kindlustusandja lepingu kindlustusriski võimalikkuse suurenemise tõttu üles öelda või nõuda selle muutmist, ilma et kindlustusandja oleks lepingut üles öelnud või selle muutmist nõudnud;
 - 2) kindlustusriski võimalikkuse suurenemisel ei olnud mõju kindlustusjuhtumi toimumisele;
 - 3) suurem kindlustusrisk ei oleks mõjutanud kindlustusandja täitmise kohustuse kehtivust ega ulatust;
 - 4) kindlustusriski võimalikkus suurenes kindlustusandja süü tõttu.
- Kui kindlustusvõtja rikub kohustust mitte suurendada kindlustusriski, võib kindlustusandja kindlustuslepingu ette teatamata üles öelda. Kui rikkumine ei toimunud kindlustusvõtja süü tõttu, võib kindlustusandja lepingu üles öelda, teatades sellest ette üks kuu.

Kindlustusriski suurenemine

- Riigikohtu lahend nr 3-2-1-127-02: kas hoone pööningu ümberehitamine kolmandaks korruseks on kindlustusobjekti muutmine või kindlustusriski võimalikkuse muutmine? RK leidis, et kuna kindlustusandja varakindlustuse üldtingimuste punkt VIII A kohaselt loetakse riskiastme muutmiseks muuhulgas ka hoonete või ehitise lammutamist, ümberehitust või ümberseadistamist, siis saab sellest mõistest lähtuvalt hoone pööningu ümberehitamist kolmandaks korruseks lugeda riskiastme suurendamiseks. Seega ei järeldanud kohus, et ümberehitatud kolmanda korruse saaks seeläbi kindlustatud objektide hulgast välja arvata.
- Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-127-02 leiti, et kui kindlustusandja ja kindlustusvõtja ei ole kokku leppinud, missuguses vormis peab kindlustusriski võimalikkuse suurenemisest teatama, siis võib ta seda teha ka suuliselt. Antud otsuses leidis kohus ka, et kuna kindlustusvõtja oli kindlustusandjat riskiastme muutmise teavitanud, ja kindlustusandja ei soovinud lepingut muuta ega lõpetada, siis puudub kindlustusandjal alus kindlustushüvitise väljamaksmisest keeldumiseks.

Kindlustusriski suurenemine

- Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-17-08 leidnud: „kohtud peavad tuvastama, kas veoautojuhi poolt lubatud sõidukiiruse ületamine kui üldtingimuste p 23.4 rikkumine kujutab endast hagejapoolset VÕS § 444 rikkumist ja kas ja kui palju selline rikkumine suurendas kindlustusriski võimalikkust. Kohtud on lähtunud sellest, et veoautojuht ületas oluliselt asulas lubatud sõidukiirust 50 km/h, kuid ei ole selgesõnaliselt tuvastanud, missugune oli veoauto ja haagise teelt välja sõitmise liiklustehniline mehhanism ning kas ja kuidas põhjustas sõidukiiruse ületamine liiklusõnnetuse. ... Kohtud on valesti jaganud asjaolude tõendamise koormust, öeldes, et puuduvad otsesed tõendid hageja väite tõendamiseks, et liiklusõnnetus oleks toimunud sõltumata veoauto liikumiskiirusest.“
- Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-10-09 leitakse, et kindlustusandja kohustuseks on tõendada, kas ja kuivõrd mõjutas kindlustuslepingu rikkumine liiklusõnnetuse toimumist. „Kuna praeguses asjas on tõendatud, et sõiduki juht oli alkoholijoobes, on kindlustusvõtja eeldatavasti oma kohustuste rikkumisega mõjutanud liiklusõnnetuse toimumise võimalikkust. Kohaldades kõnealuseid sätteid, peab ringkonnakohus asja uuel läbivaatamisel tuvastama, kuivõrd selline rikkumine mõjutas liiklusõnnetuse toimumise võimalikkust. ... Kolleegium leiab, et VÕS § 445 lg 2 ja § 452 lg 2 p 2 kohaldamisel ei ole välistatud, et kindlustusandja vabaneb kindlustuslepingu täitmise kohustusest, kui kindlustusrisk suurenes ainuüksi sellepärast, et kindlustusvõtja rikkus VÕS §-s 444 sätestatud kohustust. Sõiduki juhtimine alkoholijoobes kui raske liikluseeskirja rikkumine võib olenevalt asjaoludest olla olukorras, kus liiklusõnnetuse toimumist ei ole mõjutanud teise sõidukijuhi tegevus ega mingi muu kõrvaline asjaolu, liiklusõnnetuse toimumise otseseks ja ainukeseks põhjuseks“.
- Seega on kindlustusandja kohustuseks tõendada, millises ulatuses vabaneb kindlustusandja VOS § 445 lg 2 alusel täitmise kohustusest, ning VOS § 445 lg 2 alusel võib kindlustusandja ka täielikult vabaneda täitmiskohustusest, kui kindlustusandja tõendab, et kindlustusjuhtumi põhjustas ainult kindlustusvõtjast tulenev kindlustusriski suurendamine.

Kindlustusmakse

- Kahjukindlustuse sisuks on reeglina olla nn riskide lõppjaam (arvestamata siin subrogatsiooni) ja spetsiaalselt just juhuslikkusel baseeruva vara hävimise-kahjustumise riski enda kanda võtmise eest on kindlustusandjal õigus vastavale kindlustusmaksele. Kuigi ka krediidasutused võtavad laenuintressi koosseisus nt riskitasu, ei ole tegemist tasuga laenu tagatise hävimise riski ülemineku eest, vaid isiku krediidiriski hinnastamisega.
- Poolte subjektiivsete õiguste sisu saab määratleda läbi korrespondeeruvate kohustuste analüüsimise. Selleks, et analüüsida seega kahjukindlustuslepingu poolte subjektiivseid õigusi, on oluline analüüsida korrespondeeruvaid kohustusi. Kindlustuslepingul on kahepoolne iseloom - kindlustusvõtja põhikohustuseks on tasuda kindlustusmakseid ja kindlustusandja põhikohustuseks on aga hüvitada kindlustusrisi realiseerimisel tekkinud kahju. Seega on kindlustusmakse, kui kindlustusvõtja põhikohustuse analüüsimine, oluline, et määratleda poolte subjektiivsete õiguste sisu.
- Vastavalt võlaõigusseaduse (VÕS) § 422 lg-le 1, kohustub kindlustuslepinguga kindlustusandja kindlustusjuhtumi toimumisel hüvitama kindlustusjuhtumi tõttu tekkinud kahju või maksuma kokkulepitud rahasumma ühekordselt või osadena või täitma lepingu muul kokkulepitud viisil. Kindlustusvõtja kohustub tasuma kindlustusandjale kindlustusmakseid. Seega on kindlustuslepingu iseloomulikuks tunnuseks see, et kindlustusandja võtab enda kanda kindlustusjuhtumi saabumise ohu üksnes seetõttu, et kindlustusvõtja tasub kindlustusandjale kindlustusmakseid.

Kindlustusmakse

- Euroopa Liidus on leitud, et oluline on, et kindlustusmakse suurus peab kujunema vaba turumajanduse üldpõhimõtete kohaselt ja mistahes riiklik sekkumine ei ole lubatav. 25.10.2001 sekkus Euroopa Komisjon esmakordselt tõsisemalt siseriiklikusse liikluskindlustuse süsteemi. Oma teadaandes Belgiale, Soomele ja Luksemburgile kutsus komisjon nimetatud riike loobuma kohustuslikust *bonus-malus* süsteemist. Nimelt on kindlustuspraktikas ja eriti liikluskindlustuses tavaline hinnareguleerimise meetod, mille kohaselt seotakse kindlustustariifid kahjujuhtumite esinemise sagedusega kliendil. See tähendab, et juhul, kui kindlustusperioodil esineb kahjujuhtum, siis järgmisest perioodist kindlustustariif tõuseb, juhul kui ei esine, siis langeb. Nimetatud süsteem oli 1990-ndatel aastatel riiklikul tasemel õigusaktides reguleeritud paljudes riikides (Soome, Belgia, aga ka Eesti, Läti jne). Komisjon leidis, et *bonus-malus* süsteemi riiklik kehtestamine on vastuolus kolmanda kahjukindlustuse direktiivi (92/49/EMÜ) põhimõttega, mis sätestas tariifivabaduse põhimõtte, st riikliku sekkumise keelu. Seega ei saa seadusega kehtestada juhtnööre kindlustusmaksete kujunemiseks. See aga ei välista riigi õigust kehtestada teatud juhtudeks diskrimineerimiskeeldu seoses kindlustusmakse kujunemisega. Nii on näiteks inimgeeniuringute seaduse § 27 lg 2 alusel kindlustusandjal keelatud seada erineva pärilikkusriskiga inimestele erinevaid kindlustustingimusi, sealhulgas kehtestada soodustariife või määratleda kindlustusjuhtumit kitsendavalt. Tavapäraselt puudutab diskrimineerimiskeeld siiski elukindlustusvaldkonda (samas võib vastav keeld puudutada ka kahjukindlustuse valdkonda kuuluvaid isikukindlustusi nagu reisikindlustus ja õnnetusjuhtumikindlustus).

Kindlustusmaks

- Kindlustusmaks peab olema piisav, et: katta kindlustusperioodil vältel oodatavaid kahjunõudeid (I), katta hüvitamata kahjunõudeid (II), luua reservid (III) ja katta kõik väljaminekud (IV), tagada kasum (V), arvestamaks inflatsiooniga (VI), arvestamaks konkurentsiga (VII).
- Kindlustusmaksid tasutakse „ostetud“ kindlustuskaitse eest, s.o. vastavalt VÕS § 453 on kindlustusperiood ajavahemik, mille alusel arvutatakse kindlustusmaksid. Eeldatakse, et kindlustusperiood on üks aasta. Seega ei pea kindlustusperioodi pikkus kattuma kindlustuslepingu ajalise kestvusega ning on ka võimalik, et ühe kindlustuslepingu kehtivusaja sisse jääb mitu kindlustusperioodi.

Kindlustusmaksed

- VÕS § 454 lg 1 kohaselt peab kindlustusvõtja tasuma kindlustusmaksed või perioodiliste kindlustusmaksete tasumise kokkuleppe korral esimese kindlustusmaksed kohe pärast lepingu sõlmimist.
- Nähtuvalt VÕS § 454 lg-st 1 peab kindlustusvõtja tasuma kindlustusmaksed (või kindlustusmaksed esimese osamakse) kohe pärast lepingu sõlmimist. Siiski on kindlustusvõtjal VÕS § 454 lg 2 alusel õigus keelduda kindlustusmaksed tasumisest, kuni kindlustusvõtjale ei ole kindlustuspoliisi väljastatud.

Kindlustusmaks

- Kindlustusvõtjal on õigus tasuda kindlustusmaksid ka teda esindavale kindlustusmaaklerile, millisel juhul loetakse kindlustusmaks laekunuks kindlustusandjale. Nimelt kindlustustegevuse seaduse § 135 lg 3 kohaselt loetakse kindlustusvõtja poolt vahendajale tasutud kindlustusmaksed kindlustusandjale tasutuks, olenemata sellest, kas vahendaja on need kindlustusandjale edastanud või mitte. Antud põhimõtte tuleneb Euroopa Liidu direktiivist nr 2002/92/EC. Kindlustusmaakleri puhul on tegemist sisuliselt kindlustusvõtja esindajaga ja seega on kindlustusvõtjate kaitseks loodud süsteem, kus kindlustusvõtja kui esindatava poolt kindlustusmaaklerile kui esindajale tehtud toiming võrdsustatakse kohustuse täitmisega kindlustusandjale kui õigustatud isikule.

Kindlustusmakse

- VÕS § 459 sätestab, et kui kindlustusleping lõpeb kindlustusperioodi jooksul ülesütlemisega, taganemisega või muul põhjusel ennetähtaegselt, on kindlustusandjal õigus kindlustusmaksele üksnes kuni lepingu lõppemiseni kulgenud aja eest. Samas sätestavad paljud kindlustusseltsid enda tüüptingimustes nn asjaajamiskulud. Näiteks on **kindlustusselts X** sõidukikindlustuse tingimuste p-s 8.10. sätestatud, et kindlustuslepingu ülesütlemise korral on kindlustusvõtjal õigus tagasi saada kindlustusperioodi lõpuni jääva aja eest tasutud kindlustusmakse, millest on maha arvatud kindlustusandja asjaajamiskulud (kuni 10% aastasest kindlustusmaksest, kuid mitte vähem, kui XX eurot). VOS § 427 lg 1 kohaselt on VOS § 459 imperatiivne ja seega kerkib küsimus kas sellise täiendava asjaajamiskulu (antud juhul 10% aastasest kindlustusmaksest, kuid mitte vähem, kui XX euro) võtmine on õiguspärane või mitte. VOS § 459 on imperatiivne norm ja juhul kui asuda seisukohale, et kindlustusandjal on õigus kehtestada asjaajamiskulusid, siis viiks see selleni, et tehniliselt oleks võimalik tüüptingimustes sätestada, et nn asjaajamiskulu suurus on sama suur kui võimalik tagastatav kindlustusmakse/kindlustusperioodi lõpuni jääv kindlustusmakse. Seega saaks tehniliselt tekitada olukorra, kus kindlustusvõtja on kohustatud tasuma kindlustusmakse kogu kindlustusperioodi eest vaatamata lepingu ülesütlemisele. Nimetatu ei oleks aga kooskõlas VOS § 459 eesmärgiga.
- [PEICL-i kommenteeritud väljaandes tuuakse välja, et kui kindlustusmakse on ette makstud, siis peab tagastamine toimuma *pro rata* põhimõttel, kuna kaasaegne infotehnoloogia võimaldab virtuaalset kuludeta arvestust *pro rata temporis* (I), samuti ei ole riisiko vähenemise tõttu kindlustusandja *solventsuse* seisukohast kindlustusmakse enam vajalik (II), kindlustusrisk on majanduslikus mõttes jagatav päevade/kuude/aasta baasil (III), kindlustusmakse „säilitamine“ ei ole õigustatav „leppetrahvina“ (IV) ning selline makse endale jätmine oleks vaadeldav kindlustusvõtja karistamisena, mis ei ole õigustatav (V).

Kindlustusmakse

- Kindlustusvõtja poolt esimese kindlustusmakse tasumisega hilinemise õiguslikud tagajärjed on sätestatud VÕS §-s 457. Oluline vahe on, kas kindlustusvõtja hilineb esimese kindlustusmakse tasumisega või teise (või järgneva) kindlustusmakse tasumisega. VÕS §-st 457 nähtub, et kui kindlustusvõtja ei ole 14 päeva jooksul pärast kindlustuslepingu sõlmimist tasunud esimest kindlustusmakset, võib kindlustusandja kuni esimese kindlustusmakse tasumiseni kindlustuslepingust taganeda. Seejuures eeldatakse, et kindlustusandja on kindlustuslepingust taganenud, kui ta ei esita kolme kuu jooksul alates esimese kindlustusmakse sissenõutavaks muutumist hagi kohtusse. Seega on VÕS § 457 lg-s 1 sätestatud võimalus kindlustusandja poolt taganemisõiguse konkulentseks teostamiseks. Juhul, kui esimene sissenõutavaks muutunud kindlustusmakse ei ole tasutud kindlustusjuhtumi toimumise ajaks, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest. Kindlustusandja vabanemine täitmise kohustusest tähendab, et kindlustusleping kehtib, kuid hoolimata kindlustusjuhtumi asetleidmisest ning kindlustuslepingu kehtivusest, ei lasu kindlustusandjal täitmiskohustust. Siiski ei või kindlustusandja kasutada VÕS §-is 457 sätestatud õigusi, kui ta ei teavitanud kindlustusvõtjat esimese kindlustusmakse tasumisega hilinemise õiguslikest tagajärgedest enne kindlustuslepingu sõlmimist.

Kindlustusmakse

- VÕS § 458 lg 1 sätestab, et kui kindlustusvõtja ei tasu teist või järgnevat kindlustusmakset tähtaegselt, võib kindlustusandja kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis määrata kindlustusvõtjale maksmiseks vähemalt kahenädalase tähtaja, ehitise kindlustamise korral vähemalt ühekuulise tähtaja. Teates tuleb märkida tähtaja möödumise õiguslikud tagajärjed. Juhul, kui kindlustusvõtja hilineb teise või järgneva kindlustusmakse tasumisega, võib kindlustusandja vastavalt VÕS §-le 458 anda kindlustusvõtjale vähemalt kahenädalase ning ehitise kindlustamise korral vähemalt ühekuulise täiendava tähtaja teise või järgneva kindlustusmakse tasumiseks. Juhul, kui kindlustusvõtja ka täiendava tähtaja jooksul teist või järgnevat kindlustusmakset ei tasu, võib kindlustusandja kindlustuslepingu ette teatamata üles öelda. Kui kindlustusvõtja siiski tasub teise või järgneva kindlustusmakse ühe kuu jooksul alates kindlustuslepingu ülesültemisest või maksmiseks määratud täiendava tähtaja möödumisest ning kindlustusjuhtumit ei ole enne võlgnevata kindlustusmakse tasumist toimunud, ei loeta kindlustuslepingut kindlustusandja poolt ülesöelduks. Seega on õiguslikud tagajärjed olukorras, kus kindlustusvõtja hilineb teise või järgneva kindlustusmakse tasumisest, leebemad kui esimese kindlustusmakse tasumisega hilinemise puhul.

Kindlustusmakse

- Kui kindlustusjuhtum leiab aset teise või järgneva kindlustusmakse tasumiseks antud täiendava tähtaja sees (seega enne täiendava tähtaja lõppemist), kuid kindlustusvõtja ei ole kindlustusjuhtumi toimumise ajaks teist või järgmist kindlustusmakset tasunud, on kindlustusandja küll kohustatud täitmiseks, kuid ta võib VÕS §-i 456 alusel oma täitmise kohustusega tasaarvestada sissenõutavaks muutnud kindlustusmakse. Kui aga kindlustusvõtja ei ole peale teise või järgneva kindlustusmakse tasumiseks antud täiendava tähtaja möödumist võlgnetavat makset tasunud ning peale täiendava tähtaja möödumist leiab aset kindlustusjuhtum, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest.

Kindlustusmakse

- VÕS § 458 lg 2 sätestab, et kui kindlustusandja on määranud kindlustusmakse tasumiseks täiendava tähtaja ning kindlustusjuhtum toimub pärast selle tähtaja möödumist, ilma et kindlustusvõtja oleks kindlustusjuhtumi toimumise ajaks kindlustusmakset tasunud, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest, välja arvatud juhul, kui kindlustusmakse tasumata jätmine toimus kindlustusvõtjast mittetuleneva asjaolu tõttu. VÕS § 458 lg 2 viimasest lausest tuleneb kindlustusvõtja võimalus vabandada oma kohustuse rikkumist nt VÕS § 103 kohaselt vääramatu jõu esinemisega. Küsitav on, kas selliseks olukorraks võiks olla näiteks kindlustusvõtja maksejõuetus, mille on tinginud kindlustusvõtja võlgnike kohustuste mittekohane täitmine. Seega, kas näiteks olukorras, kus eraisikust kindlustusvõtja tööandja jätab palga maksmata, on kindlustusmakse mittetasumine vabandatav ning kas selle tagajärjeks saab olla kindlustusandja vabanemine täitmiskohustusest kindlustusjuhtumi korral? Või olukorras, kus juriidilisest isikust kindlustusvõtja jätab kindlustusmakse järgmakse tasumata seoses pankrotiga, saab tagajärjeks olla kindlustusandja vabanemine täitmiskohustusest kindlustusjuhtumi korral? Kas nimetatud näidete puhul, kus kindlustusvõtja kohustuse täitmata jätmine on vabandatav, on kindlustusandjal VÕS § 458 lg 3 alusel õigus leping üles öelda? Soome Kindlustuslepingu seaduse § 39 lg 3 kohaselt juhul kui kindlustusmakse mittetasumine on põhjustatud kindlustusvõtja haiguse, töötuse või muu olulise asjaolu tõttu, mis ei ole otseselt kindlustusvõtja enda poolt põhjustatud, ei saa lepingut 14 päevase täiendava tähtaja andmisega lõpetada enne kui on lõppenud nimetatud kindlustusmakse tasumist takistanud asjaolu, kuid mitte kauem kui kolm kuud pärast täiendava tähtaja andmist. Seega annab Soome kindlustusõigus töötule/haigele sisuliselt 3 kuud „tasuta“ kindlustuskaitset olukorraks, kus kindlustusvõtjal ei ole võimalust kindlustusmakset tasuda.

Kindlustusmaks

- VÕS § 458 lg 3 sätestab, et kui kindlustusandja on määranud tasumiseks VÕS § 458 lõikes 1 nimetatud tähtaja ning kindlustusvõtja ei ole selle tähtaja jooksul kindlustusmaks tasunud, võib kindlustusandja kindlustuslepingu ette teatamata üles öelda. Kindlustusandja võib juba VÕS § 458 lõikes 1 nimetatud teates avaldada, et loeb lepingu tähtaja möödumisel üles öelduks, kui kindlustusvõtja tähtaja jooksul ei ole makseid tasunud. Tegemist on järgmaks tasumata jätmise võimaliku õigusliku tagajärjega – kindlustusandja õigusega leping üles öelda. Tegemist on analoogse regulatsiooniga, nagu on sätestatud VÕS §-is 196 lg 2.

Kindlustusmakse

- Vastavalt VÕS §-le 460 on kindlustusandjal õigus suurendada kindlustusmakset, kui kindlustusvõtja on rikkunud oluliste asjaolude teatamise kohustust ning kindlustusandjal ei ole õiguslikult võimalik kindlustuslepingust taganeda. Sellise kindlustusmakse kindlustusandja poolt ühepoolse tõstmise õigusega korrespondeerib VÕS §-is 462 sätestatud kindlustusvõtja õigus vähendada kindlustusmakse suurust järgmiseks kindlustusperioodiks, kuid suurema kindlustusmakse tinginud asjaolu on ära langenud või tähenduse kaotanud.

Kindlustusmakse

- Võlaõigusseadus eelistab võlasuhte jätkumist kindlustatud asja võõrandamisel. Nii sätestatakse VOS § 494 lg 2, et kui kindlustusvõtja võõrandab kindlustatud asja, lähevad asja omandajale üle kõik kindlustusvõtja kindlustuslepingust tulenevad õigused ja kohustused. Tegemist on VOS § 179 sätestatud lepingu ülevõtmisega regulatsiooniga seaduse alusel. Antud regulatsioon kordab kindlustusvõlasuhte ühte üldpõhimõtet, et alati eelistatakse kindlustuslepingu kehtivuse jätkumist muudele alternatiividele. Asja omandades muutub omandaja kindlustuslepingu pooleks, s.o. kindlustusvõtjaks
- VOS § 494 lg 2 sätestab, et asja võõrandaja ja omandaja vastutavad võõrandamise aja jooksva kindlustusperioodi kindlustusmakse tasumise eest kindlustusandja ees solidaarselt. Nimetatud sättest kerkib küsimus, et kes vastutab sisesuhtes (võõrandaja-omandaja) kindlustusmakse tasumise eest. Näiteks kui kindlustusvõtja pidi kindlustusmakseid tasuma kvartaalselt - näiteks 01.04. (järgmine makse tähtaeg oleks 01.07.) ja võõrandamine toimub maksete vahelisel perioodil - näiteks 15.05. Sisesuhtes vastutab võõrandaja kindlustusmakse tasumise eest kuni asja üleandmise hetkeni vastavalt VOS §-ile 216 lg 2 ja edasi kannab kindlustusmakse tasumise kohustust omandaja. Nimetatust on seaduses kehtestatud ka erand - nimelt vastavalt VOS §-ile 495 lg 3 on kindlustusmaksete tasumise kohustus võõrandajal juhul, kui kindlustusandja või omandaja on kasutanud VOS § 495 lg-tes 1 või 2 sätestatud õigust kindlustusleping üles öelda. Täiendav küsimus kerkib, et milline on sisesuhtes õiguslik tagajärg, kui võõrandaja esialgselt kindlustuslepingust omandaja ei teavita, omandaja aga sõlmib omakorda täiendava kindlustuslepingu (tekib VOS §-s 486 sätestatud mitmekordse kindlustuse olukord). Nimetatud juhul on tegemist VOS §-s 211 sätestatud dokumentide (kindlustusleping) üleandmise kohustuse eiramisega asja võõrandaja poolt ning ostja saab nõuda õiguskaitse vahendina kahju hüvitamist, mis tekkis mitmekordsest kindlustuslepingu sõlmimisest. Täiendavalt võib omandaja kasutada VOS § 495 lg-s 2 sätestatud õigust esialgne kindlustusleping üles öelda.

Kindlustusmakse

- Sellest, et kindlustusmakse saaks tasutud ning kindlustusleping jääks kehtima, võivad lisaks kindlustusvõtjale olla huvitatud veel ka teised isikud. Tulenevalt VÕS § 424 lg-st 1, võib kindlustusvõtja kindlustuslepingu sõlmida selliselt, et kindlustatakse mõne kolmanda isikuga (seega mitte kindlustusvõtjaga) seonduvat kindlustusriski. Nähtuvalt VÕS § 425 lg-st 1, võib kindlustuslepingu sõlmida selliselt, et kindlustusjuhtumi saabumise korral kohustub kindlustusandja oma soorituskohustuse täitma soodustatud isikule, kes ei ole kindlustusvõtjaks. VÕS §-des 499-504 on reguleeritud kindlustusandja vastutus hüpoteegipidaja ees ehitise kindlustamisel. Muuhulgas peab kindlustusandja hüpoteegipidajat eraldi teavitama kindlustusvõtjale kindlustusmakse tasumiseks antud täiendavast tähtajast, samuti kindlustusjuhtumi toimumisest (VÕS § 499 lg-d 2 ja 3). Seetõttu on VÕS § 455 lg-s 1 sätestatud, et kindlustusvõtja asemel võib sissenõutavaks muutunud kindlustusmakse tasuda ka kindlustatud isik, soodustatud isik või pandipidaja, kellele kindlustusvõtja kindlustuslepingust tulenev nõue kindlustusandja vastu on panditud. Analoogne regulatsioon on sätestatud ka PEICL-i artiklis 5:105, mis sätestab, et kindlustusandjal ei ole õigust keelduda vastu võtmast makset kolmanda isiku poolt kui kolmas isik tegutseb kindlustusvõtja nõusolekul (a) või kui kolmandal isikul on õigustatud huvi säilitada kindlustuskaitse ajal kui kindlustusvõtja on jätnud makse tasumata või on selge, et ta ei tasu makset aga makse tuleks tasuda (b).

Kindlustusmaks

- Kerkib üles küsimus, milline on õiguslik tagajärg, kui kindlustusandja ei teavita VÕS § 499 lg 2 alusel hüpoteegipidajat täiendava tähtaja määramisest teise või järgneva kindlustusmaks tasumiseks ja kindlustuslepingu ülesütlemisest, kuid hilisemalt toimub kindlustatud esemega seoses kahjujuhtum. VOS § 499 lg 2 sätestab, et kui ehitise kindlustamise puhul on kinnisasi, kus ehitis asub, koormatud hüpoteegiga, peab kindlustusandja viivitamata talle teada olevale hüpoteegipidajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis teatama tähtaja määramisest kindlustusvõtjale kindlustusmaks tasumiseks, kui kindlustusvõtja ei ole makset tasunud, samuti kindlustuslepingu ülesütlemisest. Seega peab kindlustusandja teavitama hüpoteegipidajat taasesitamist võimaldavas vormis tähtaja määramisest kindlustusvõtjale kindlustusmaks tasumiseks, kui kindlustusvõtja ei ole makset tasunud, samuti kindlustuslepingu ülesütlemisest.
- VÕS § 499 lg-ga 2 seonduvat probleemistikku aitab paremini mõista järgmine näide. Oletagem, et kindlustusandja A teavitab kindlustusvõtjat B täiendava tähtaja määramisest kindlustusmaks tasumiseks ning seejärel kindlustuslepingu ülesütlemisest (kuna kindlustusvõtja B ei ole ikkagi teist või järgnevat kindlustusmaks tasunud), kuid kindlustusandja A jätab informeerimata hüpoteegipidaja C kindlustusvõtjale B kindlustusmaks tasumiseks täiendava tähtaja määramisest ning seejärel kindlustuslepingu ülesütlemisest. VOS § 499 lg 2 ei anna otseselt vastust küsimusele, kas ja millised õiguslikud tagajärjed toob endaga kaasa kindlustusandja A poolt hüpoteegipidaja C informeerimata jätmise eelmises lauses nimetatud asjaoludest. Samuti tõstatub küsimus kuidas haakuvad VOS § 499 lg 2 ja VOS § 501. Nimetatud küsimusele vastamiseks tuleks koosmõjus vaadelda VOS § 458 lg-sid 1-3, VOS § 499 lg-d 2 ja VOS §-i 501. Üldiseks ideoloogiaks, millest võlaõigusseaduse koostamisel on lähtunud, on põhimõte, et **võlasuhte lõpetamisele seonduvalt selle võlasuhte rikkumisega ühe poole poolt, tuleb eelistada rikkumise kõrvaldamist muul viisil ja võlasuhte jätkumist**. Kindlustuslepingu puhul võib olla hüpoteegipidaja kui isik, kes ei ole kindlustuslepingu pooleks, huvitatud kindlustuslepingu kehtivuse jätkumisest ka siis, kui kindlustusvõtja on sattunud raskustesse kindlustusmaks tasumisega. Seega tuleb asuda võlaõigusseaduses sisalduva üldisele põhimõttele – võlasuhte lõpetamisele rikkumise tõttu tuleb eelistada täiendava tähtaja andmist selle rikkumise kõrvaldamiseks ning võlasuhte täitmise jätkamist – tuginedes seisukohale, et kindlustusandja ei saa VOS § 458 lg 3 alusel kindlustuslepingut üles öelda, kui kindlustusandja ei ole teatanud hüpoteegipidajale kindlustusvõtja võlgnevusest ja viimasele kindlustusmaks tasumiseks täiendava tähtaja andmisest, luues seeläbi hüpoteegipidajale võimaluse tasuda võlgnetav kindlustusmaks kindlustusvõtja eest ning säilitada kindlustuslepingu kehtivus.

Kindlustusmakse

- Praktikas esineb tihti probleeme olukordades, kus kindlustusvõtja tasub ettenähtust väiksema kindlustusmakse. Seega tõstatub küsimus, mis saab näiteks juhul, kui kindlustusvõtja tasub nõutava 1000 euro asemel 900 eurot ning seejärel toimub kindlustusjuhtum. Kas kindlustuskaitse on sellisel juhul jõus? Kas kindlustusandja saab sellisel juhul lepingu üles öelda?
- VÕS § 6 lg 2 kohaselt ei kohaldata võlasuhtele seadusest, tavast või tehingust tulenevat, kui see oleks hea usu põhimõttest lähtuvalt vastuvõtmatu. Hea usu põhimõttest lähtuvalt on vastuvõtmatu olukord, kus kindlustusandja võtab tasumisena vastu näiteks 90% kindlustusmaksest tähtaegselt, aga kindlustusjuhtumi toimumisel väidab, et ta on lepingu üles öelnud seoses makse mittetasumisega. VOS § 76 lg 4 kohaselt, kui võlausaldaja on talle kohustuse täitmisena pakutu vastu võtnud, siis eeldatakse, et täitmine oli täielik, täitmisena pakutu oli võlgnetav ja kohustus täideti kohaselt. Antud näite puhul võttis kindlustusandja vastu pakutu (90% kindlustusmaksest). Seetõttu tuleb eeldada, et täitmine oli täielik, täitmisena pakutu oli võlgnetav ja kohustus täideti kohaselt. Seega VÕS § 458 ei võimalda isegi teoreetiliselt kindlustuslepingut üles öelda kui on tasutud 90% kindlustusmaksest ning kindlustusvõtja ei tagasta seda. Kui kindlustusandjal puuduks kahju hüvitamise kohustus olukorras, kus kindlustusandja on vastu võtnud 90% kindlustusmaksest, oleks oluliselt rikutud lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoole kahjuks. Tegemist oleks hea usu ja mõistlikkuse vastase olukorraga. Tulenevalt hea usu põhimõttest, ei saa seega kindlustusvõtjale kahjulikke õiguslikke tagajärgi rakendada tähtsusetu maksevõla korral – seega ei ole ebaolulise maksevõla korral kindlustusandjal õigust taganemis- ning täitmiskohustusest vabanemise rakendada

Kes on õigustatud kindlustusmakse mittetasumisel täiendavat tähtaega andvat teadet edastama

- Eestis vahendatakse ca 50% kindlustuslepingud läbi kindlustusmaaklerite. Praktikas esineb juhuheid, kus kindlustusandjad lepivad kindlustusmaakleritega kokku, et nn täiendava tähtaja teateid edastab kindlustusmaakler.
- Kindlustustegevuse seaduse § 129 lg 1 kohaselt on kindlustusmaaklerlus isiku poolt kindlustusvõtja või edasikindlustuse korral kindlustusandja huvides vahendusega tegelemine eesmärgiga pakkuda tema kindlustushuvile ja nõudmistele vastavat kindlustuslepingut. Seega vastuvaidlematult tegutseb kindlustusmaakler kindlustuslepingut puudutavais küsimustes kindlustusvõtja huvides ja tema eest.
- VÕS § 427 lg 1 kohaselt on VÕS § 458 imperatiivne. Kindlustusmakse tasumisega seotud võlaõigusseaduse regulatsioon on järgmine: § 458 lg 1 Kui kindlustusvõtja ei tasu teist või järgnevat kindlustusmakset tähtaegselt, võib **kindlustusandja** kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis määrata kindlustusvõtjale maksmiseks vähemalt kaheksa nädalase tähtaja, ehitise kindlustamise korral vähemalt ühekuulise tähtaja. Teates tuleb märkida tähtaja möödumise õiguslikud tagajärjed; ja lg 2 **kui kindlustusandja on** määranud kindlustusmakse tasumiseks täiendava tähtaja ning kindlustusjuhtum toimub pärast selle tähtaja möödumist, ilma et kindlustusvõtja oleks kindlustusjuhtumi toimumise ajaks kindlustusmakset tasunud, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest, välja arvatud juhul, kui kindlustusmakse tasumata jätmine toimus kindlustusvõtjast mittetuleneva asjaolu tõttu.
- Eeltoodust tulenevalt saab teha ühese järelduse: kindlustusmaakler on vastavalt kindlustustegevuse seaduse § 129 lg 1 kindlustusvõtja esindaja ning peab tegutsema tema huvides. Seega on ebaseaduslik, kui kindlustusmaakler esindab samas lepingusuhtes nii kindlustusandjat kui kindlustusvõtjat. Põhimõtteliselt on välistatud igasugune kokkulepe, kus kindlustusmaakler tegutseb kindlustusandja esindajana suhtes kindlustusandja kliendiga **(I)**, VOS §-s 458 sätestatud teate peab saatma **kindlustusandja**. Kui maakleriga lepitakse kokku, et seda teeb maakler, on kokkuleppe sisu tegelikult, et teadet ei väljastata, sest teate peab kindlustusvõtja (maakler on kindlustusvõtja esindaja) väljastama endale ise **(II)**.
- Kindlustusmaakler ei saa samaaegselt esindada kindlustusvõtjat ja kindlustusandjat.

Kindlustusjuhtum

- Kindlustusvõtja peab kindlustusjuhtumi toimumisest viivitamata kindlustusandjale teatama. Kuna algselt ei pruugi olla selge kas tegemist on kindlustusjuhtumiga või mitte, siis kindlustusvõtja peab teatama kindlustusandjale viivitamata sündmusest või juhtumist, mida hüpoteetiliselt võib pidada kindlustusjuhtumiks. Kindlustusandja võib pärast kindlustusjuhtumi toimumist nõuda kindlustusvõtjalt lepingu täitmise kohustuse kindlakstegemiseks vajalikku teavet. Tõendite esitamist võib kindlustusandja nõuda niivõrd, kuivõrd kindlustusvõtjalt võib mõistlikult oodata nende esitamist. Lisaks informatsioonile kindlustusjuhtumi toimumise kohta võib kindlustusandja nõuda ka kindlustusjuhtumit puudutavate tõendite esitamist niivõrd kui nende esitamist on mõistlikult oodata. Kindlustusandja ei tohi nõuda kindlustusvõtjalt sellist tõendit, mille hankimine on liiga koormav või võimatu.
- Kui kindlustusandjal tekib kindlustusvõtja kindlustusjuhtumist teavitamise kohustuse rikkumise tagajärjel kahju, võib kindlustusandja selle ulatuses täitmise kohustust vähendada.
- Kui kindlustusvõtja rikub kohustust teavitada kindlustusjuhtumist tahtlikult, vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest. Riigikohtu otsuses nr 3-2-1-56-01 käsitleti olukorda kus oli kindlustatud kaks eset - traktori ja metsaveokäru - ning kindlustusjuhtumist pidi kindlustusvõtja teatama hiljemalt 14 ööpäeva jooksul. Kui mõlemad esemed varastati, teatas kindlustusvõtja vaid traktori vargusest. Kindlustusvõtja väitis, et pidades silmas traktori ja käru kompleksust, ei pidanud ta vajalikuks käsitleda neid esemeid kirjalikus teates eraldj, vabanes kindlustusandja hüvitise maksmise kohustusest käru puudutavas osas. VOS § 449 kohaselt vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest vaid osas, milles tal tekkis seoses teatamiskohustuse rikkumisega kahju (v.a tahtlik mitteteatamine), sealjuures kahju tekkimise peab tõendama kindlustusandja.

Kindlustushüvitise väljamaksmisega viivitamine

- Vastavalt VÕS § 450 lg 1 ja § 476 lg 1 muutub kindlustusandja lepingu täitmise kohustus sissenõutavaks kindlustusjuhtumi toimumise ja kindlustusandja täitmise ulatuse kindlaksmääramiseks vajalike toimingute lõpetamisega. VÕS § 450 lg 3 kohaselt, kui kindlustusandja täitmise ulatuse kindlaksmääramiseks vajalikke toiminguid ei ole lõpetatud ühe kuu jooksul pärast kindlustusjuhtumist teatamist, võib kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi kindlakstegemise korral nõuda kindlustusandja täitmise kohustuse arvel raha maksmist ulatuses, mida kindlustusandja vastavalt asjaoludele peaks minimaalselt maksma. Täitmise ulatuse kindlaksmääramise vajaliku toiminguna viidatakse Eestis tegutsevate kindlustusandjate kindlustuse tüüptingimustes sageli süüteo menetluse toimumisele.
- Üldjuhul ei saa pelgalt süüteo menetluse toimumise fakt formaalselt olla kindlustusandja täitmiskohustust edasilükkav tingimus. Sellekohane tüüptingimus võib vastavalt VÕS § 42 lg 1 ja 2 olla tühine, sest võib ebamõistlikult kahjustada kindlustusvõtjat (ja ka hüpoteegipidajat, kui argumenteeritakse tahtluse tuvastamisele süüteo menetluses).
- Kohtupraktikas on seda seisukohta jaatatud. Kohtud on leidnud, et kui kindlustusandja on tüüptingimustega kehtestanud endale võimaluse kindlustushüvitise väljamaksmise edasilükkamise algatatud haldus-, tsiviil-, kriminaalmenetluse või ametkondliku juurdluse korral, siis on tegemist üldsõnaliselt kehtestatud sättega, mis annab kindlustusandjale sisuliselt piiramatut võimalust kohustuse täitmise edasilükkamiseks. Nimetatud säte annab tüüptingimuste kasutajale formaalse aluse keelduda kohustuse täitmisest ka asjaoludel, mis ei ole seotud konkreetse kindlustusjuhtumi asjaolude selgitamise ja kahju tuvastamisega. Sellisel alusel kindlustushüvitise väljamaksmise edasilükkamine kahjustab ebamõistlikult teist poolt (nt VÕS § 42 lg 3 p 19). Samuti läheb kindlustushüvitise tasumise või mittetasumise suhtes otsuse tegemisest hoidumine ja kindlustushüvitise väljamaksmisest keeldumine määratlemata ajaks vastuollu kindlustuse eesmärgiga.

•

Kindlustushüvitise väljamaksmisega viivitamine

- Kindlustusleping peab tagama kindlustatud asja võimalikult kiire taastamise kindlustushüvitisena saadava rahaga ja kindlustusvõtja tavapärase (äri)tegevuse taastamise. Kindlustusvõtja huvi on suunatud kindlustusjuhtumieelse olukorra võimalikult kiirele taastamisele. Kindlustusvõtja sõlmib kindlustuslepingu selleks, et kindlustusjuhtumi toimumisel saada võimalikult kiiresti endise olukorra taastamiseks vajalik rahasumma.
- Kindlustusandja ja kindlustusvõtja erinevaid varalisi võimalusi ja kindlustuslepingu eesmärki arvestades on kindlustusvõtja huvi saada kohene kindlustushüvitis peetud väga ülekaalukaks. Just seetõttu on tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS) (§ 377 lg 1 ja § 378 lg 1 p 8) eraldi hagi tagamise abinõuna sätestatud võimalus kohustada kindlustusandjat maksma hagi tagamise korras kindlustusvõtjale (samas ka hüpoteegipidajale) minimaalselt tasumisele kuuluv kindlustushüvitis.
- Hagi tagamise eeltingimuseks on üldjuhul alus arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. Erandina sätestab TsMS § 378 lg 1 p 8 ühe hagi tagamise abinõuna muu hulgas kostja (eelkõige kindlustusandja) kohustamise maksete tegemiseks õigusvastaselt kahju tekitamise või kindlustuslepingu asja menetluse kestel ilmselt minimaalselt tasumisele kuuluvate summade ulatuses Seega VOS § 450 lg 3 ning TsMS § 377 lg 1 ja § 378 lg 1 p 8 eesmärk on kaitsta kindlustusvõtjat kindlustusandja poolse pahatahtliku viivitamise (ja ka kindlustusandja poolse kindlustushüvitise vähendamise/keeldumise puhul hüpoteegipidaja suhtes) eest. Kohtupraktikas on antud hagi tagamise abinõu rakendamisel eelkõige rõhutatud kindlustuslepingu eesmärgi tagamist ja kindlustussuhte poolte ebavõrdsust.

•

Kindlustusandja vabanemine täitmiskohustusest

- Sisuliselt eksisteerib lisaks tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise välistamisele (VÕS § 452 lg 1) kindlustushüvitise vähendamiseks/keeldumiseks kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi eelsetest kohustustest lähtuvalt kaks olukorda: kindlustusvõtja käitus raske hooletusega ja antud käitumine on põhjuslikus seoses tekkinud kahjuga (**I**) või kindlustusvõtja laseb oluliselt suureneda kindlustusriskil, oluliselt suurenenud kindlustusriskil on mõju kindlustusjuhtumi toimumisele ning see oluliselt suurenenud kindlustusrisk mõjutab kindlustusandja täitmise kohustuse kehtivust ja ulatust (**II**). Keeldumise/vähendamise aluste tõendamise koormis, s.h. rikkumise kausaalsuse tekkinud kahjuga tõendamise koormis lasub üldjuhul kindlustusandjal. Kohtupraktikas on asutud seisukohale, et ka raskete rikkumiste korral on hüvitise vähendamine piiratud (vt nt RK lahendit nr 3-2-1-17-08). Kindlustushüvitise väljamaksmisest keeldumine peaks olema erandlik olukord – näiteks alkoholijoobes kahju põhjustamine

Kindlustusandja vabanemine täitmiskohustusest

- Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-144-05 leitakse: „VÕS § 452 lg 1 ei keela kokkuleppeid, mille kohaselt kindlustusandja vabaneb kahju hüvitamise kohustusest, kui kindlustusvõtja on põhjustanud kahju raske hooletuse tõttu. Kolleegium nõustub ringkonnakohtu seisukohaga, et VÕS § 452 lg 1 eesmärgiks on välistada kindlustusandja kohustus maksta kindlustushüvitis välja tahtlikult põhjustatud kindlustusjuhtumi korral, mitte aga piirata kindlustuslepingu poolte õigust kokku leppida hüvitise väljamaksmisest keeldumise õiguses ka muude süüvormide korral. Ringkonnakohus on õigesti asunud seisukohale, et selle sätte eesmärgiks on kindlustusandja kaitsmine, kuna see loeb tühisteks kokkulepped, mis panevad kindlustusandjale kindlustushüvitise maksmise kohustuse juhuks, kui kindlustusvõtja, kindlustatud või soodustatud isik põhjustab tahtlikult kindlustusjuhtumi toimumise. Kindlustusvõtja kaitse sätted sisalduvad VÕS § 452 lg-s 2.” Seega on kindlustuslepingus võimalik kokku leppida ka selles, et kindlustusandja vabaneb täitmise kohustusest, kui kindlustusvõtja, kindlustatud isik või soodustatud isik põhjustas kindlustusjuhtumi toimumise raske hooletuse tõttu, samas antud käitumine peab olema põhjuslikus seoses tekkinud kahjuga .

Kindlustusandja vabanemine täitmiskohustusest

Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-17-06 leitakse, et VÕS § 452 lg 2 p 2 alusel kindlustuslepingu täitmise kohustusest vabanemiseks peab kindlustusvõtja kindlustuslepingu rikkumine olema mõjunud kindlustusjuhtumi toimumisele ja/või kindlustusandja täitmise kohustusele. Antud seisukohta täpsustas Riigikohus lahendis nr 3-2-1-17-08 leides, et „tulenevalt VÕS § 445 lg-st 2 ei anna VÕS § 452 lg 2 p 2 kindlustusandjale õigust kokkuleppe kohaselt mitte maksta kindlustushüvitist täies ulatuses juhul, kui kindlustusvõtja rikub kohustust, mida ta pidi täitma kindlustusandja vastu eesmärgiga vähendada kindlustusrisiki või vältida selle suurenemist, ja rikkumine mõjus kindlustusjuhtumi toimumisele ja kindlustusandja täitmise kohustusele.... Kuna VÕS § 427 lg 1 järgi on kindlustusvõtja kahjuks VÕS § 452 lg-s 2 sätestatust kõrvalekalduv kokkulepe tühine, siis on tühised üldtingimuste p 23 ja kaskokindlustuse üldtingimuste p 15.8 osas, milles see võimaldab kostjal jätta kindlustushüvitis maksmata täies ulatuses, kui kindlustusvõtja on rikkunud oma kohustust mitte suurendada kindlustusrisiki võimalikkust. Asja uuel läbivaatamisel peab ringkonnakohus hindama, kas hageja suurendas oma kohustuste rikkumisega kindlustusrisiki võimalikkust (VÕS § 444) ja kui palju suurenes kindlustusrisiki võimalikkus (VÕS § 445 lg 2).“ Riigikohtu leidis, et tulenevalt VÕS § 445 lg-st 2 saab kindlustusandja VÕS § 452 lg 2 p 2 alusel vabaneda kindlustuslepingu täitmise kohustusest üksnes siis, kui 1. kindlustusvõtja poolne lepingurikkumine avaldas mõju kindlustusjuhtumi toimumisele või kindlustusandja täitmise kohustusele ning 2. kindlustusandja saab täitmise kohustusest vabaneda üksnes ulatuses, milles kindlustusvõtja lepingurikkumisega suurendas kindlustusrisiki võimalikkust; kohustus tuli kindlustusandja suhtes täita pärast kindlustusjuhtumi toimumist ja kindlustusvõtja ei rikkunud kohustust tahtlikult; kohustus tuli kindlustusandja suhtes täita pärast kindlustusjuhtumi toimumist ja kindlustusvõtja rikkus kohustust raske hooletuse tõttu, kuid rikkumisel ei olnud mõju ei kindlustusjuhtumi kindlakstegemisele ega kindlustusandja täitmise kohustusele.

Kindlustuslepingu lõppemine

- Kindlustuslepingust taganemine on lubatud üksnes seadusega sätestatud juhtudel – s.o. VÕS §-des 433, 441 ja 457 sätestatud taganemise alustel. Täiendavates taganemise alustes ei ole pooltel lubatud kokku leppida. VÕS üldosa §-s 116 sätestatud taganemise alusele pole pooltel tugineda võimalik. Tähtajatu kindlustuslepingu võib kumbki lepingupool üles öelda jooksva kindlustusperioodi lõpuks. Tähtajaline kindlustusleping lõppeb kindlustusperioodi lõppedes või siis lepingu ülesütlemisel.

Nõuete aegumine

- Kindlustuslepingust tulenevate nõuete aegumistähtaeg on kolm aastat. Aegumistähtaeg hakkab kulgema kalendriaasta, mil nõue muutub sissenõutavaks, lõpust.
- Kui kindlustuslepingust tulenevast nõudest on kindlustusandjale teatatud, peatub aegumistähtaja kulgemine kindlustusandja poolt selle nõude kohta tehtud otsuse kättesaamiseni kindlustusvõtja poolt. Sel juhul aegub nõue siiski kümne aasta möödumisel kalendriaasta, mil nõue muutub sissenõutavaks, lõpust.
- Kui kindlustusvõtja on esitanud kindlustusandjale taotluse kindlustusandja kindlustuslepingust tuleneva kohustuse täitmiseks ja kindlustusandja teatab kindlustusandjale kirjalikult taotluse rahuldamata jätmisest, vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest, kui kindlustusvõtja ei esita hagi kohustuse täitmisele sundimiseks **ühe aasta jooksul** taotluse rahuldamata jätmise vastuse saamisest. Kindlustusandja ei vabane täitmise kohustusest, kui ta ei teata oma vastuses kindlustusvõtjale üheaastase tähtaja möödumise õiguslikust tagajärjest.
- TsÜS § 146 lg 1 alusel on tehingust tuleneva nõude üldine aegumistähtaeg kolm aastat – nii on see ka tavapäraselt kindlustuslepingu puhul, samas on kindlustuses sätestatud erandina aegumistähtajana 1 aasta juhul kui kindlustusandja on teavitanud hüvitamisest keeldumisest ning on viidanud üheaastasele aegumistähtajale.

Nõuete aegumine

- Samas PEICL artikkel 7:102 sätestab kindlustusvõtjale nõudeõiguse kindlustuslepingust tulenevate hüvitiste saamiseks tähtajaga 3 aastat alates kindlustusandja poolt otsuse tegemisest või 10 aastat kindlustusjuhtumi toimumisest (kahjukindlustuses – elukindlustuses on vastav tähtaeg 30 aastat).
- *Saksa õiguskirjanduses on avaldatud arvamust, et selline nõude esitamise tähtaja sätestamine on teise lepingupartneri ehk siis kindlustusvõtja survestamine. Nõutud tähtaja möödumisel on kindlustusandjal seaduslik alus oma täitmisest keelduda, sõltumata sellest, kas kindlustusandja esialgne keeldumise otsus ka objektiivselt ning õiguslikult põhjendatud oli. Regulatsiooni eesmärgina on varasemalt märgitud – anda lihtne põhjendus kindlustusandjapoolsele täitmisest keeldumisele. Saksa õigusteadlaste H. Prüttingu ning F. Krahe sõnutsi on Saksa kõrgem kohus analüüsitanud sätet kirjeldanud ka kui „relva“ kindlustusvõtja vastu. Saksamaal domineeriva arusaama kohaselt oli selline reegel selgelt üht lepingupoolt soosiv ning ebaõiglane ja seetõttu leiti, et regulatsioonil puudub edasine vajadus ning see säte kuulutati kehtetuks. Sveitsi VVG art 46 keelab kokkulepped, mis kitsendavad aegumistähtaega kindlustusandja kasuks. Nagu eelnevalt mainitud, on ka Saksamaa vana VVG § 12 lg 3, mis on ühtlasi VÕS § 475 lõike 3 allikaks, käesolevaks hetkeks kehtetuks tunnistatud.*
- Seega saab välja tuua, et VÕS-i vastav regulatsioon on oluliselt kindlustusvõtja kahjuks võrreldes PEICL-iga, samuti on oluline aspekt, et VÕS-i vastava normi „eeskujuks“ olnud VVG § 12 lg 3 on tühistatud. Seega võiks/peaks ka Eesti kaaluma vastava sätte tühistamist. Kui vaadelda hetkel kehtivat regulatsiooni, siis saab lisaks välja tuua, et kindlustusandja nõudeõigus kindlustusvõtja vastu (tasumata kindlustusmakset, regressid jms) on 3 aastat (üldine TSUS regulatsioon), samas kindlustusvõtja nõudeõigus on teatud juhul (VÕS § 475 lg 3) ainult 1 aasta – selline aegumistähtaegade ebavõrdsus on poolte võrdõiguslikkust eirav (rääkimata asjaolust, et tarbijasuhetes on teenuse osutaja niigi tugevamas positsioonis).
- Oluline on välja tuua, et PEICL artikkel 7:101 seab hoopis kindlustusandja kindlustusmakse nõudeõigusele lühendatud tähtaja – 1 aastat. PEICL-i kommenteeritud väljaandes tuuakse välja, et lühem tähtaeg on õigustatav sellega, et kindlustusvõtjad maksavad kindlustusmakseid reeglina ositi (kas igakuiselt või kvartaalselt). Selline pooli ebavõrdselt kohtlev aegumistähtaeg ei ole mõistlik, samas arvestades kindlustuslepingu poolte ebavõrdsaid majanduslikke võimalusi kohtusse pöördumisel võib kindlustusandjale sellise lühendatud tähtaja sätestamine siiski olla mõistlik.

Hüpoteegipidaja õiguste kaitse

- Hüpoteegipidaja õigused ja kohustused ehitise kindlustamise puhul on reguleeritud võlaõigusseaduse (VOS) §-des 499–504. Antud paragrahvid paiknevad VOS-s kindlustuslepingut reguleeriva 24. peatüki kuuendas jaotises ega pruugi oma lühiduse ja lakoonilise sõnastuse poolest kohe seaduse lugeja tähelepanu köita. Samas on selle regulatsiooniga oluliselt laiendatud kindlustusandja kohustusi võrreldes õigussuhtega, milles ei osale hüpoteegipidaja. Teatud juhtudel on kindlustusandjale ette nähtud topelthüvitamise kohustus või peab kindlustusandja tasuma kindlustushüvitise hüpoteegipidajale, kuigi kindlustusandja on vabanenud täitmise kohustusest kindlustusvõtjale. Seega paneb vastav regulatsioon kindlustusandja hüpoteegiesemeks oleval kinnistul asuva ehitise kindlustamise korral ebasoodsamasse olukorda kui muu pandieseme kindlustamisel. Hüpoteegipidaja privileegid puudutavad väga suurt osa kindlustussuhetest. Nii võivad eelviidatud võlaõiguslikud erinormid kuuluda kohaldamisele kodukindlustuses, ettevõtte varakindlustuses, ehituse koguriskikindlustuses (CAR).

•

Hüpoteegipidaja õiguste kaitse

- Eesti Vabariigis ei ole hüpoteegiga koormatud kinnistu osaks olevate ehitiste kindlustamine kohustuslik (tegemist ei ole seadusest tuleneva kohustusliku kindlustusega). Tavapäraselt näevad aga pangad kui peamised hüpoteegipidajad oma riskide maandamiseks laenulepingutes laenuvõtjale ette ehitise kindlustamiskohustuse.
- Võlaõigusseaduse seletuskirja kohaselt on §-des 499-504 sätestatud regulatsiooni eesmärk selles, et kuna kinnisasja hüpoteek laieneb vastavalt asjaõigusseadusele ka kindlustushüvise nõudele, siis selleks, et hüpoteek ei muutuks väärtusetuks pelgalt maatükil asuva hoone hävimise tõttu, on vaja reguleerida kindlustusandja ja hüpoteegipidaja vahelist suhet.

- **Hüpoteegipidaja õigus infole**
- Hüpoteegipidajale kui otseselt kindlustusõigussuhtes mitteosalevale isikule on erandina seadusega tagatud õigus järgmisele kindlustussuhet puudutavale informatsioonile: kindlustuskaitse olemasolu ja kindlustussumma kohta **(I)**, kindlustusvõtjale kindlustusmakse tasumiseks tähtaja määramise ja kindlustuslepingu ülesütlemise kohta **(II)** ning kindlustusjuhtumi toimumise kohta **(III)**.

Hüpoteegipidaja õiguste kaitse

- VÕS § 499 lõike 4 kohaselt peab kindlustusandja hüpoteegipidaja nõudmisel teatama hüpoteegipidajale viivitamata kindlustuskaitse olemasolust ning kindlustussumma suurusest. Seega on seadusega sätestatud kõrvalekalle kindlustusandja poolsest nn kindlustussaladuse hoidmise kohustusest (KindlITS § 142 lg 10) ja antud hüpoteegipidajale kui lepingupooleks mitteolevale isikule õigus saada kindlustussuhte sisu kohta teavet. Kuivõrd üldpõhimõttena eeldab kindlustussuhte kindlustuslepingu poolte tavalisest usalduslikumat suhet, siis on seadusandja hüpoteegipidajale andnud olulise eelise võrreldes näiteks kindlustuslepingus näiliselt sarnast positsiooni omava soodustatud isikuga (VÕS § 425 lg 1). Soodustatud isiku ees ei ole kindlustusandjal kohustust kahjukindlustuslepingu kohta sellist teavet anda.

•

Hüpoteegipidaja õiguste kaitse

- VÕS § 499 lõige 2 sätestab, et kui ehitise kindlustamise puhul on kinnisasi, millel ehtis asub, koormatud hüpoteegiga, peab kindlustusandja viivitamata talle teada olevale hüpoteegipidajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis teatama tähtaja määramisest kindlustusvõtjale kindlustusmakse tasumiseks, kui kindlustusvõtja ei ole makset tasunud, samuti kindlustuslepingu ülesütlemisest. Kindlustusandja ja hüpoteegipidaja vahelise seadusjärgse võlasuhte kehtimise eelduseks on kehtiv kindlustusleping. Selleks, et hüpoteegipidaja saaks realiseerida õigust surrogaatagatisele, peab tal olema võimalus tagada kindlustuskaitse ja kindlustuslepingu kehtivus. Kindlustuskaitse kehtivuse eelduseks on kindlustusmaksete tasumine kindlustusvõtja poolt. Juhul kui kindlustusvõtja ei täida enda kohustusi kohaselt, vabaneb kindlustusandja täitmiskohustusest

Hüpoteegipidaja õiguste kaitse

- VÕS § 499 lõike 3 kohaselt peab kindlustusandja kindlustusjuhtumi toimumisest teatama talle teada olevale hüpoteegipidajale ühe nädala jooksul kindlustusjuhtumi toimumisest teadasaamisest, välja arvatud juhul, kui kahju ei ole hüpoteegipidajale oluline. Kuigi vastav säte eeldab, et kindlustusandja peab teatama talle teadaolevale hüpoteegipidajale kindlustusjuhtumist toimumisest, võib siiski väita, et kindlustusandjal on vastav kohustus kõigi hüpoteegipidajate ees, kes on kantud kinnistusraamatusse. Tavapärase hoolsuse korral on kindlustusandjal võimalik elektroonilisest kinnistusraamatust kindlustusjuhtumi toimumisel kontrollida, kas vastavale ehitisele ulatub hüpoteek või ei. Kindlustusjuhtumist teavitamine on vajalik, et hüpoteegipidaja saaks otsustada, kas ta soovib aktiivselt kahjukäsitusprotsessis osaleda ning kas tagatis on piisav. Seega võimaldab teavitamine hüpoteegipidajal otsustada, kuidas ja mis vahenditega ta enda õiguste eest saab seista.

- **Hüpoteegipidaja õigus nõuda kindlustusandjalt täitmist**
- Võrreldes tavalise täitmiskohustusega kindlustusvõtjale või soodustatud isikule on hüpoteegipidaja oluliselt soodsamas positsioonis. Hüpoteegipidajale on tagatud:
- topelthüvitise õigus, kui ehitise kindlustuslepingus on kokku lepitud, et kindlustusvõtja kohustub kasutama kindlustushüvitist ehitise taastamiseks, aga kindlustushüvitise maksmine toimub muul eesmärgil või ehitise taastamist tagamata, ja
- õigus kindlustushüvitisele olukorras, kus kindlustusvõtja rikub kindlustuslepingust tulenevat kohustust ja kindlustusandja vabaneb seetõttu oma täitmise kohustusest kindlustusvõtja ees (erandiks siiski kindlustusmakse mittetasumine ja kahju tahtlik põhjustamine kindlustusvõtja poolt).

- VÕS § 501 sätestab, et kui kindlustusvõtja rikub kindlustuslepingust tulenevat kohustust ja kindlustusandja vabaneb seetõttu oma täitmise kohustusest kindlustusvõtja ees, peab kindlustusandja siiski täitma kohustuse hüpoteegipidajale, välja arvatud juhul, kui kindlustusandja vabaneb oma täitmise kohustusest kindlustusvõtja ees, kuna kindlustusvõtja ei ole tasunud kindlustusmaksleid või põhjustas kindlustusjuhtumi tahtlikult. VÕS § 501 tuleb rakendada koosmõjus asjaõigusseaduse pandiõiguse teostamise sätetega, st et hüpoteegipidaja võib nõuda kindlustushüvitist endale, kui tal on tekkinud hüpoteegi realiseerimise (kinnisasja sundtäitmise) õigus.

Hüpoteegipidaja õiguste kaitse

- Eeltoodust järeldub, et võlaõigusseaduses eelistab seadusandja (täiendavalt asjaõigusseaduse pandiõiguse regulatsioonile) hüpoteegipidajat kindlustusandjale – viimane peab lepingu täitma hüpoteegipidajale, kuigi on vabanenud täitmisest kindlustuslepingu pooleks olevale kindlustusvõtjale (nt viimase vastutusalasse kuuluva rikkumise tõttu). Küsitav on, miks paneb seadus kindlustusvõtja poolse lepingurikkumise riski kindlustusandjale. Võimalik, et seadusandja selline regulatsioon on põhjendatav majandusloogikaga, so kindlustustegevuse kui ettevõtluse eripäraga. Varakindlustuse sisuks on reeglina olla nn riskide lõppjaam (arvestamata siin subrogatsiooni) ja spetsiaalselt just juhuslikkusel baseeruva vara hävimise-kahjustumise riski enda kanda võtmise eest on kindlustusandjal õigus vastavale kindlustusmaksele. Kuigi ka krediidasutused võtavad laenuintressi koosseisus nt riskitasu, ei ole tegemist tasuga laenu tagatise hävimise riski ülemineku eest, vaid isiku krediidiriski hinnastamisega. Tagatise juhusliku hävimise risk jääb endiselt laenusajale, kuid VOS §-de 500–501 eriregulatsioon toonitab nii veelgi enam hüpoteegi kui kinnispandi prevaleerimist muude tagatiste ees.

Hüpoteegipidaja õiguste kaitse

- VÕS § 502 teise lause kohaselt ei või kindlustusandja teostada hüpoteegist tulenevaid õigusi samal või tagumisel järjekohal oleva hüpoteegipidaja kahjuks, kelle suhtes kindlustusandja täitmise kohustus jäi püsima. Tegemist on olukorraga, kus kindlustatud kinnisasjale on seatud mitu hüpoteeki. Antud regulatsiooni puhul on tegemist erinormiga asjaõigusliku põhimõtte – nõuded rahuldatakse hüpoteekide seadmise järjekorra alusel – suhtes. Ilma vastava regulatsioonita tekiks olukord, kus kindlustusandja rahuldab esimese järjekoha hüpoteegipidaja nõude, hüpoteek läheb üle kindlustusandjale ja kindlustusandja saab nüüd esimese järjekoha hüpoteegipidajana teiste hüpoteegipidajate ees rahuldada enda nõuded kindlustusvõtja vastu. Nimetatu lubamine oleks aga vastuolus hüpoteegipidajale võimaldatava surrogaattagatisega.

- VÕS § 502 kohaselt kui kindlustusandja rahuldab VÕS §-st 501 tulenevalt nõude kindlustusvõtja hüpoteegipidajale, läheb hüpoteek ulatuses, milles kindlustusandja nõude rahuldab, üle kindlustusandjale

Nõude üleminek, tagasinõudeõigus, regressiõigus, subrogatsioon

- Kindlustusandjale läheb tema poolt hüvitatava kahju ulatuses üle kindlustusvõtjale või kindlustatud isikule kolmanda isiku vastu kuuluv kahju hüvitamise nõue. Kui kindlustusvõtja loobub oma nõudest kolmanda isiku vastu või õigusest, mis seda nõuet tagab, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest kindlustusvõtja ees niivõrd, kuivõrd ta oleks saanud nõuda hüvitist selle nõude või õiguse alusel. Kui kindlustusvõtjal on nõue oma üleneja või alaneja sugulase või abikaasa vastu, samuti muu temaga koos elava perekonnaliikme vastu, on kindlustusandjal tagasinõudeõigused üksnes niivõrd, kuivõrd vastava isiku selline vastutus on kindlustatud, või kui vastav isik tekitas kahju tahtlikult.

Veosekindlustus

- Mõningate allikate kohaselt on (veose) merekindlustusega sarnased kindlustussuhted tekkinud Vanas-Indias 4000 – 4500 a tagasi (2000-2500 e.m.a).
- Erialakirjanduses viidatakse ka u 3000.a tagasi muistsete foiniiklaste poolt Vahemere meresõidu ajal kasutatud merekindlustusele.
- 1601.a Inglise kuninganna Elizabethi poolt välja antud *Elizabethan Act 1601* (Elizabethi seadus 1601) preambulas kirjeldatakse juba sarnaselt tänapäeval kasutatavaga merekindlustuse funktsioone ja objekti.
- Esimesed standardiseeritud veosekindlustuse klauslid (*Institute Cargo Clauses*) võeti Londoni kindlustusturul kasutusele 1912.a. Vajadus standardiseeritud klauslite järgi tulenes turul kasutatud kindlustustingimuste suurest varieerumisest.
- Kuni 31.03.1983 kasutati merekindlustuses SG poliisi vormi (*Ship and Goods*), mis võeti alates 1795.aastast kindlaksmääratud marsruudil laeva ja kauba kindlustamiseks ühe poliisiga.
- Alates 01.01.1982.a võeti kasutusele uued *Institute Cargo Clauses A, B ja C* ja kehtestati uus poliisi vorm MAR (see on ette nähtud üksnes kaupade kindlustamiseks). Erialakirjanduses viidatakse hämmeldusega, et läks 70 aastat enne kui võeti vastu standardiseeritud klauslitele vastav poliisi vorm.

- **Merekindlustus vs mitte-merekindlustus**

KINDLUSTUS

- merekindlustus
- nn mitte-merekindlustus

Marine Insurance

Non-Marine Insurance

- *95-97% Eesti Kindlustusturust*

- ***Marine Cargo Insurance***

Marine Hull & Liability Insurance

Laeva kasko- ja vastutuskindlustus

- s.o. **Veosekindlustus**

KINDLUSTUSÕIGUS

**MIA (*Marine Insurance Act*)
*Insurance Act***

Non-Marine

- § 427. Lepinguvabaduse piirangud
- (1) Kindlustusvõtja kahjuks käesoleva seaduse §-des 428, 433, 435, § 436 lõikes 2, § 438 lõikes 3, §-s 439, § 441 lõigetes 2 ja 3, §-s 442, § 445 lõikes 3, §-des 449 ja 450, § 452 lõikes 2, § 454 lõikes 2, §-des 457–459, 461, 462, 468–472, 474, 475, 487, 491, § 492 lõikes 3, §-des 515, 519–531, 535–537, 542–547, 557–567, sätestatust kõrvalekalduv kokkulepe on tühine. (RK s 19.11.2003 jõust.27.12.2003 - RT I 2003, 78, 523)
- (2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatut ei kohaldata:
 - 1) edasikindlustuslepingutele;
 - 2) raudtee veerevkoosseisu, õhusõidukite ja laevade kindlustuslepingutele;
 - 3) **veosekindlustuslepingutele – SEEGA ON VEOSEKINDLUSTUS REGULEERITUD DISPOSITIIVSELT;**
 - 4) õhusõidukite ja veesõidukite valdajate vastutuskindlustuslepingutele;
 - 5) krediidi- ja garantiikindlustuslepingutele, kui kindlustatakse majandus- või kutsetegevusest tulenevaid kindlustusriske.
- (3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatut ei kohaldata ka maismaasõidukite, tule ja loodusjõudude või finantskahju vastu kindlustamise lepingutele, samuti muudele vastutuskindlustuslepingutele kui käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatutele, kui kindlustusvõtja vastab vähemalt kahele järgmistest tingimustest:
 - 1) tema bilansimaht ületab summa, mis vastab 200 000 eurole;
 - 2) tema netokäive ületab summa, mis vastab 12 800 000 eurole;
 - 3) kindlustusvõtja juures töötab majandusaasta jooksul keskmiselt üle 250 inimese.
- (4) Ühte kontserni kuuluvate äriühingute puhul võetakse käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatu arvestamisel aluseks äriühingu andmed kontserniaruandes.

Veosekindlustus

- Veosekindlustus on VÕS-is reguleeritud §§-des 505-509 – regulatsioon on väga napp ja piirdub vaid kindlustusriski defineerimise, kindlustusandja vastutuse piiramise, kindlustuse kestuse, veose kindlustusväärtuse ja lepingu ülesütlemise piirangu puudutavate sätetega.
- Valdav osa kindlustuslepingu regulatsioonist veosekindlustuse puhul tuleb rahvusvahelisest regulatsioonist – ICC, Incoterms jne.

Veosekindlustus

- Veosekindlustus on kindlustus, mis on mõeldud eelkõige **transporditavate** kaupade kindlustamiseks. Kindlustuskaitse veose suhtes algab üldjuhul veose laost väljavedamise hetkest ja lõpeb veose mahalaadimisel sihtkohas. Ümberlaadimine ja vaheladustamine on kindlustuskaitse all, kui see toimub veose tavapärase transiidi käigus või kui selles on kindlustusandjaga eraldi kokku lepitud.
- Veosekindlustuse eesmärgiks on hüvitada kindlustatud isikule **kindlustatud riski** realiseerumisest põhjustatud **kahju**.
- Veosekindlustuses kuuluvad hüvitamisele järgmised **kulud ja kahju**: kauba kahjustumine, kaotsimine või hävimine; ekspertiisi-, parandus- ja edasitoimetamise kulud; üldavarii kulud ja päästetasud; kahju ärahoidmiseks ja vähendamiseks kantud kulud; Kindlustusandja regressiõiguse tagamiseks kantud kulud; jt kindlustuslepingus või kindlustusklauslites (nt *Institute Cargo Causes*) nimetatud kulud.
- Kindlustatud riskid sõltuvad valitud kindlustuslepingu vormist. Kindlustusvõtjal on kindlustamisel võimalik sõlmida **koguriskikindlustuse** (nt *Institute Cargo Clauses A*) või **määratletud riskide kindlustuse** (nt *Institute Cargo Clauses B* või *C*) kindlustusleping. Harvemal juhul ka **segariskikindlustuse** (nt *Institute Timber Trade Federation Clauses*) kindlustusleping.

Veosekindlustus

- Rahvusvahelised kindlustusklauslid *Institute Cargo Clauses* on allutatud 1906.a Inglise MIA-le. Eestis puudub *Non-Marine Insurance Act* – sellest ka võimalikud probleemid klauslite tõlgendamisel.
- Londoni kindlustusturul väljastatud *Marine* kindlustuslepingud tuginevad lisaks MIA 1906 ka Inglise kohtupraktikale (erialakirjanduses viited ligi 100.a vanustele kohtuvaidlustele)
- Eestis väljastatud *Marine* kindlustuslepingute suhtes kohaldatakse VOS kindlustuslepingu osa sätteid ja olematut kohtupraktikat.

- **Marine Cargo** kindlustuskokkuleppe vormid
- **Slip** (nn sedel, blankett) Väljastatakse Lloydsi brokeri poolt kindlustusvõtjale, mis ei anna õigust kindlustushüvitisele, kuid mis annab õiguse nõuda poliisi väljastamist *Slipi* tingimuste kohaselt. (sellest ka *Institute Cargo Clauses* tagantjärele kindlustuskatte andmise regulatsioon – cl 11.2)
- **Policy** (poliis) Poliisi valmistab *Slipi* alusel ette broker, arvestades *Slipile* kantud tingimusi. Siiski on Lloyd'si *Underwriter*itel õigus lisada poliisi ka *Slipil* märkimata klausleid, kui nende kasutamine/lisamine on tavapärane. Täidetud poliisi saadab maakler kinnitamiseks Lloyd's Policy Signing Office-le. Kinnitatud poliis saadetakse kindlustusvõtjale otse Office-st.
- **Open Covers** (nn avatud *Slip*) Kindlaksmääratud perioodiga (tavaliselt 12 kuud) *Slip*. Selle alusel võtab kindlustusandja endale kohustuse väljastada kõikide *Slipiga* kooskõlas olevatele vedudele pärast iga veo deklareerimist kindlustuspoliis. Seda ka siis, kui kahju on toimunud juba enne deklareerimist. *Slip* i ülesütlemine 30 p etteteatamisega. Sõjariskide kindlustamisel 7 p etteteatamisega, kui poliitiline olukord muutub. Kindlustusmakse arvutatakse välja ja tasutakse iga veo kohta eraldi.
- **Floating or Open Policies** (nn ujuvad või avatud poliisid) Oli kasutusel enne *Open Coversit* ja mis on praktikas laildaselt kasutuses kas iseseisvalt või koos *Open Coversiga*. Sarnane Eestis kasutatava aastase kindlustuslepinguga: poliis väljastatakse kindlustusvõtjale tema poolt prognoositud veoste aastase mahu (väärtuste summa) alusel. Kindlustatud on kõik veosed, mis vastavad poliisi tingimustele. Ülesütlemise tingimused sarnaselt *Open Coverile*. Kindlustusmakse suurus korrigeeritakse perioodi lõpus.

- **Kindlustustingimused**
- **Kindlustusseltsi üldtingimused + ICC klauslid ja eriklauslid**
- ICC klauslid – *Institute Cargo Clauses*
- *ICC A, B ja C* - üldkasutatavad klauslid riskide kindlustamiseks
- *Bulk Oil Clause* -spetsiifilised klauslid riskide kindlustamiseks
- *Timber Trade Fed. Cl.*
- *Fozen Food Clause*
- *jt*
- *Strikes Clauses* - lisariskide kindlustamiseks, mis on
- *War Clauses* välistatud põhiklauslis
- *Theft, Pilferage, Non-Delivery Clause* - lisariskide kindlustamiseks, mida ei
- *Malicious Damage Clause jt* kaeta põhiklausliga (näiteks B, C)
- *Institute Classification Clause* - erinõudeid või välistusi sisaldavad klauslid
- *Institute Extended*
- *Radioactive Exclusion Clause*
- *Cargo ISM Endorsement*
- *jt*

Veosekindlustus

INCOTERMS 2000 kulude jaotus ja riski üleminek

	EXPORT LTD	TULLI	TULLI	IMPORT LTD
EXW EX WORKS	TAVARA EPOLETETU OSAJALE			
FCA FREE CARRIER	ENSIMMÄINEN RAHDINKULLETAJA KULUTTA TAVARAN			
FAS FREE ALONGSIDE SHIP	TAVARA TOIMITETTU ALUKSEN VIEREEN			
FOB FREE ON BOARD	TAVARA KULUTTA ALUKSEN LAIDAN			
CFR COST AND FREIGHT	TAVARA KULUTTA ALUKSEN LAIDAN			
CIF COST INSURANCE AND FREIGHT	TAVARA KULUTTA ALUKSEN LAIDAN			
CPT CARRIAGE PAID TO	ENSIMMÄINEN RAHDINKULLETAJA KULUTTA TAVARAN			
CIP CARRIAGE AND INSURANCE PAID TO	ENSIMMÄINEN RAHDINKULLETAJA KULUTTA TAVARAN			
DAF DELIVERED AT FRONTIER	TAVARA ON VENTISELLETETTY RAJA-ASEMALLA			
DES DELIVERED EX SHIP	TAVARA VALMIS PURETAVAKSI MÄÄRÄPAIKASSA			
DEQ DELIVERED EX QUAY	TAVARA ON PURETUTU LAITURILLE MÄÄRÄPAIKASSA			
DDU DELIVERED DUTY UNPAID	OSTAJA KULUTTA TAVARAN MÄÄRÄPAIKASSA			
DDP DELIVERED DUTY PAID	OSTAJA KULUTTA TAVARAN MÄÄRÄPAIKASSA			

EXW	- TAVARAOSTAJA SIIRTYY (MUKUUTAMISTARVE)	FCA	- TOIMENPIDEOSTAJA SIIRTYY (OSAPUOLTEN RÄÄVELLISUUDET)	CIF	- KUSTANNUSOSTAJA SIIRTYY (OSAPUOLTEN RÄÄVELLISUUDET)
FAS	- RYHMÄN LAUSEKKEEN MUKAAN MYYJÄ LUOVUTTA TAVARAN OSTAJAN NOUDETAVAKSI TOIMIPAIKASSAAN.	CFR	- RYHMÄN LAUSEKKEEN MUKAAN MYYJÄ LUOVUTTA TAVARAN OSTAJAN OSOITTAVALLE RAHDINKULLETAJALLE.	DDU	- RYHMÄN LAUSEKKEEN MUKAAN MYYJÄ HOULEHTI KULJETUKSESTA JA LUOVUTTA TAVARAN SOVITUSSA MÄÄRÄPAIKASSA.
FOB	- RYHMÄN LAUSEKKEEN MUKAAN MYYJÄ LUOVUTTA TAVARAN OSTAJAN OSOITTAVALLE RAHDINKULLETAJALLE.	DDP	- RYHMÄN LAUSEKKEEN MUKAAN MYYJÄ HOULEHTI KULJETUKSESTA JA LUOVUTTA TAVARAN SOVITUSSA MÄÄRÄPAIKASSA.		

Veosekindlustus

- **Veosekindlustuspoliis on vabalt edasiantav / loovutatav (*freely assignable*), kui poliisil ei ole sätestatud teisiti ja hüvitise saab isik, kellel on kindlustusjuhtumi toimumisel veose suhtes kindlustushuvi (*Insurable Interest Clause*).**
- **Kindlustushuvi üleminek kindlustusvõtjalt kindlustatule põhimõtted sisalduvad ka VÕS-is (nn *Non-Marine Act*)**
- **VÕS § 424: Kindlustatu on, kas**
 - 1.kindlustusvõtja
 - 2.nimeliselt määratletud kolmas isik
 - 3.nimeliselt määratlemata kolmas isik
- **VÕS § 434 lg 2:** Poliisil peavad olema märgitud kindlustusvõtja ning kindlustatud isiku nimi ja aadress, kui tegemist ei ole esitajapoliisiga.
- **VÕS § 465. Kindlustatud isiku teadmise ja käitumise võrdsustamine kindlustusvõtja omaga**
- **§ 494. Kindlustuse jätkumine asja võõrandamise puhul.**
- **(1)** Kui kindlustusvõtja võõrandab kindlustatud asja, lähevad asja omandajale üle kõik kindlustusvõtja kindlustuslepingust tulenevad õigused ja kohustused.

Vastutuskindlustus

- VÕS-i jagunemise seisukohalt: vabatahtlik vastutuskindlustus (§-id 510-519) ja kohustuslik vastutuskindlustus (§-id 520-525).
- Kindlustusteoreetiliselt jagatakse vastutuskindlustus P&I (professional indemnity) ehk ametikindlustus ja general liability ehk üldvastutuskindlustus – neis mõlemas liigis on nii kohustuslikud kui vabatahtlikud liigid.
- P&I näited: advokaadi, kindlustusmaakleri, audiitorettevõtja, kohtutäituri, notari, pankrotihalduri, patendivoliniku kohustuslik ametikindlustus Eestis või siis vabatahtlik arstide, inseneride, arhitektide ametikindlustus.
- GL näited: ettevõtte tegevuse vastutuskindlustus, ehitise omaniku vastutuskindlustus, hüdrotehnilise rajatise omaniku vastutuskindlustus, tööandja vastutuskindlustus, toote vastutuskindlustus, ürituse korraldaja vastutuskindlustus.
- Vastutuskindlustuse korral võib kindlustusjuhtumiks olla nii kolmanda isiku õigushüve rikkumine, kannatanul kahju tekkimine või hoopis kahju hüvitamise nõude esitamine kindlustusvõtja vastu.

§ 510. Vastutuskindlustuse mõiste

- Vastutuskindlustuse puhul peab kindlustusandja täitma kindlustusvõtja asemel kohustuse hüvitada kahju, mille kindlustusvõtja on tekitanud kolmandale isikule (kahjustatud isik) kindlustuse kehtivuse ajal toimunud kindlustusjuhtumi tagajärjel, ja kandma õigusabile tehtud kulud.

Õigusrikkumised jagunevad:

- Kuriteod ja väärteod – reeglina on kindlustatav vaid õigusabikulud teatud piiratud ulatuses
- Tööõigusrikkumised ehk distsiplinaarõigusrikkumised – ei kuulu kindlustamisele
- Tsiviilõigusrikkumised - tsiviilvastutuskindlustus
- **Küsimus auditooriumile: Miks ei saa kuriteo ja väärtegude kohta vastutuskindlustust sõlmida?**

Vastutuskindlustus

- Kohustuslikku vastutuskindlustust reguleerivad võlaõigusseaduse (VÕS) normid on enamuses imperatiivsed, st vastuolude korral imperatiivse normi ja kindlustustingimuste vahel kehtib seadus. Kindlustustegevuse seaduse kohaselt kehtestatakse kohustusliku kindlustuse kindlustuslepingu suhtes seadust, millega kohustuslik kindlustus on kehtestatud ja teisi seadusi (eelkõige VÕS, aga ka riigivastutuse seadus, kui see on kohaldatav) niivõrd, kui esimesena nimetatud seadusest ei tulene teisiti. Seadusega on muuhulgas sätestatud kindlustama kohustatud isik, kindlustatud isik, kindlustusjuhtum ja kindlustussumma.
- Vastavat kutsetegevust reguleeriva seaduse alusel määratakse isik, kes
- -osutab vastavat teenust või tegeleb vastava tegevusega
- -kannab kahju eest vastutust ja vastutab kõigi isikute eest, keda ta kasutab
- -on kohustatud sõlmima kindlustuslepingu.
- Kindlustusvõtja iga töötaja ei ole seaduses nimetatud isik, kes kahju eest vastutab ja kes peaks seetõttu kuuluma kindlustatud isikute ringi. Nii ei saa näiteks advokatuuriseaduse alusel õigusteenust osutada advokaadibüroo jurist või sekretär. Õigusteenuse osutamise õigus on üksnes advokaadil. Kuivõrd seaduse alusel vastutavad kahju eest solidaarselt nii advokaat kui advokaadibüroo, siis on õige märkida kindlustatud isikuteks advokaat ja advokaadibüroo, kes muuhulgas vastutavad ka büroos töötava juristi eest. Sarnaselt on notariaadiseaduses sätestatud notari tegevus ja vastutus. Vastutus kaasneb notarile kõigi isikute eest, keda ta kasutab, kuid seadus ei võimalda kannatanu otsenõude esitamist notaribüroos töötava konsultandi vastu. Nii advokaadibüroo kui notaribüroo ja büroos töötava isiku vahelised regressisuhted tulenevad töölepinguseadusest.

Mis on vastutuskindlustuse eesmärk?

Vastutuskindlustuse üldine vajalikkus väljendub selles, et see aitab muuta talutavaks vastutamist riskivastutuse alusel, kui ka asjaolu, et isiku eksimus oma ametikohustuste täitmisel võib tihti tuua kaasa suure kahju, mille negatiivseid aspekte võimaldab vastutuskindlustus vähendada (Varul P., Kul I., Kõve V., Käerdi M. Võlaõigusseadus II (§§ 208 – 618) Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007, lk 552).

Vastutuskindlustusel on dualistliku kaitse eesmärk: kindlustuslepinguga kahju tekitajale pakub see kaitset võimaliku majandusliku katastroofi vastu, mille võib kaasa tuua negatiivne kohtuotsus, samas kahjustatud kolmandale isikule aga tagab see tema õiguse kahju hüvitamisele ka juhul, kui kahjustajal osutub puuduvat vara oma kohustuste täitmiseks.

T. Honoré on märkinud, et kindlustus on tavapärane mehhanism kahjude hajutamiseks ning aitab samal ajal kaitsta nõudja õigust hüvitusele. Kahjude hajutamise suunas püüdleb ühtlasi jaotava õigluse – *ius distributiva* – põhimõtte, mis jaotab kohustused jämedalt samas proportsioonis saadava kasuga. Isikud, kes saavad kasu teatud tegevusest, näiteks mootorsõiduki kasutamisest, kannavad proportsionaalset osa nende viljeldava tegevuse läbi tekitatud kahjust, näiteks kohustusliku vastutuskindlustuse läbi. T. Honoré on märkinud ka, et taoline riskihajutus ei ole kindlasti eksimatu õigluse instrument, kuna kindlustusmaksed võivad olla ebaproportsionaalselt suured. Siiski aitab see aga tagada, et deliktilised kahjud ei ole enamikul juhtudest oluliselt ebaproportsionaalsed võrreldes kahju tekitanud isiku süüga. Seega kuigi kahju hajutamine vastutuskindlustuse teel on distributiivse iseloomuga, on põhjus, miks seda vajatakse deliktiõiguse instrumendina, vähemalt osalt rahuldada retributiivse õigluse – õiglase korvamise – nõudmisi. See aitab pehmenendada kahjusid, mis sõltumata kostja süüst või selle puudumisest on äärmiselt tõsised. Nimetatu ei tähenda, et kahjude hajutamine oleks deliktisüsteemi eesmärgiks, vaid mõningad kindlustusliigid on olulised korrektiivse õigluse efektiivse toimimise seisukohalt (T. Honoré . The Morality of Tort Law – Questions and Answers. – Philosophical Foundations of Tort Law. Ed.D. G. Owen. Oxford: Clarendon Press, 1995, p. 73-95).

Küsimus auditooriumile: Kas vastutuskindlustus ei muuda inimest hooletuks kuna ta teab, et kahju hüvitatakse tema eest?

Kolmnurksuhe vastutuskindlustuses (Saksamaa teooria)

Lähtuvalt kahjustatud isiku ja kahju tekitaja vahelise ning kahju tekitaja ja tema kindlustusandja vahelise õigussuhte paralleelsusest, eristatakse vastutuskindlustussuhte kui kolmnurk-suhte – kahjustatud isik, vastutav kindlustusvõtja ja viimase kindlustusandja – raames nn **vastutussuhet** (*Haftungverhältnis*) ja nn **kattesuhet** (*Deckungsverhältnis*).

Kas ja kui, siis millises ulatuses, vastutab kindlustusvõtja kolmanda isiku ees, otsustatakse nn vastutusprotsessis (*Haftungsprozess*).

Seevastu, kas kindlustusandjal eksisteerib kahju hüvitamiskohustuse ülevõtmiskohustus, otsustatakse nn katteprotsessis (*Deckungsprozess*). **Kehtib lahususprintsiiip** (*Trennungsprinzip*). (T. Langheid, W. Römer. T. Langheid, W. Römer. *Versicherungsvertragsgesetz*. 2. Aufl. Verlag C. H. Beck München, 2003, S 958-959, Rz 12).

Lahususprintsiiibi kohaldamine tähendab seda, et samal ajal eksisteerib kaks paralleelset õigussuhet kolme erineva subjekti vahel, millest mõlemad õigussuhted alluvad oma reeglitele. Näiteks on arhitekti vastutuskindlustuse puhul vastutussuhte poolteks arhitekt ja klient ning kattesuhte poolteks arhitekt ja kindlustusandja. Vabatahtlikus vastutuskindlustuse kontekstis väljendub lahususprintsiiip ka selles, et õigussuhet kahjustatud isiku ja kindlustusandja vahel ei eksisteeri, mistõttu ei ole nimetatud isikutel üksteise suhtes õiguseid ega kohustusi. Kohustusliku vastutuskindlustuse puhul lahususprintsiiip ei kehti, kuna vastavalt VÕS-i §-le 521 lg 1 on kahjustatud isikule antud otsenõudeõigus nii kindlustusvõtja kui ka kindlustusandja vastu.

Kuidas on määratletud kindlustusjuhtum vastutuskindlustuses?

VÕS § 510 Vastutuskindlustuse mõiste - Vastutuskindlustuse puhul peab kindlustusandja täitma kindlustusvõtja asemel kohustuse hüvitada kahju, mille kindlustusvõtja on tekitanud kolmandale isikule (kahjustatud isik) kindlustuse kehtivuse ajal toimunud kindlustusjuhtumi tagajärjel, ja kandma õigusabile tehtud kulud.

Küsitav võib olla, missugust sündmust tuleks käsitleda kindlustusjuhtumina vastutuskindlustuse korral, kas:

- **kindlustusvõtja õigusrikkumist;**
- **kahju tekkimist;**
- **kindlustusvõtja teadasaamist õigusrikkumisest ja/või põhjustatud kahjust;**
- **nõude esitamist kindlustusvõtja vastu?**

VÕS ei sätesta, missuguse kahju eest kindlustusandja vastutab ehk millise kahju peab ta kindlustusvõtja asemel kannatanule hüvitama.

Erinevad kindlustusseltsid kasutavad erinevaid lähenemisi ja teooriaid.

Küsimus auditooriumile (mitte-kindlustustöötajatele): Milline sündmus ja miks peaks olema kindlustusjuhtumiks?

Claims-made coverage põhimõtte vs Occurrence Coverage

Tihti juhtub, et isiku tegu, millega ta kahju tekitab, kahju ilmumine ja kahju tekitaja vastu nõude esitamine olla ajaliselt oluliselt lahutatud. Seetõttu liigitatakse nii kirjanduses kui praktikas vastutuskindlustuslepinguid selle järgi, missuguse sündmuse esinemine neist loetakse kindlustusjuhtumiks. Vastutuskindlustuses eristatakse (enamjaolt just anglo-ameerika õiguses) teooriaid kahju tekkimist ja nõude esitamist kindlustuslepingutes eraldi: *occurrence* teooria ja *claims-made* teooria. Suurim erinevus nendel kahel teorial põhineb kindlustusvõtja omavastutusel ja selles, kuidas on piiritletud kindlustuslepingus ajaliselt kindlustusjuhtumi.

Kirjanduses liigitatakse vastutuskindlustuslepingud järgmiselt:

1. lepingud, mis kehtivad vastutusele tulenevalt kõigist kahjudest, mis ilmnevad kindlustuslepingu kehtivusajal. Seega on kindlustatud vastutus seoses kindlustusperioodil esitatud nõuetega, sõltumata sellest, missuguse ajahetkel kahju põhjustanud tegu tehti;
2. lepingud, mis kehtivad vastutusele tulenevalt kõigist kindlustusperioodil aset leidnud ja kahju põhjustanud või põhjustada võivatest tegudest

(Colinvaux's Law of Insurance. 6th Ed. Ed. R. Merkin. London: Sweet & Maxwell, 1990).

Claims-made coverage põhimõtte vs Occurrence Coverage

Occurrence teooria kohaselt on kindlustusjuhtumiks õigusrikkumine, mil kahju tekitati kannatanule ehk kindlustusjuhtumina piiritletakse kahju tekkimist kolmandale isikule, olenemata sellest, kas nõue on koheselt esitatud kindlustusandjale või mitte. Oluline on siinkohal, et õigusrikkumine oleks toimunud kindlustuslepingu perioodil. See tähendab, et *occurrence* teooria kohaselt on määratletud ajaline aspekt ehk kindlustusjuhtumina piiritletakse toimunud õigusrikkumist kindlustusperioodi jooksul, mis ei sõltu nõude esitamisest kindlustusandjale. Õiguskirjanduses on välja toodud probleem, et kindlustusjuhtumina on küll piiritletud õigusrikkumine, mis peab toimuma kehtiva kindlustuslepingu ajal, kuid kahju hüvitamise nõude võimaldab *occurrence* teooria käsitus esitada ka pärast kindlustuslepingu lõppu, mis võib omakorda osutada kindlustusandjale ebamõistlikult koormavaks (Kroll Sol. The professional liability policy „claims made“. Chicago 1987, lk 843).

Occurrence teooria tagab pikaajalise kaitse nõude esitamisel kindlustusvõtja vastu, kuna see võib realiseeruda ka aastaid pärast kindlustuslepingu lõppemist (Anderson Eugene. R., Stanzler Jordan S, Master Lorelie S. Insurance Coverage Litigation: Second Edition. Aspen Publishers 2005, 4-95).

Claims-made coverage põhimõtte vs *Occurrence Coverage*

Claims made teooria järgi on kindlustusjuhtumina piiritletud nõude esitamine, mis esitatakse kindlustusandjale, see tähendab, et kindlustusjuhtumiks on sündmus, mis realiseerub nõude esitamisenä. *Claims made* teooria kohaselt pole oluline, millal õigusrikkumine on toimunud, vaid kindlustusjuhtumina käsitletakse selle õigusrikkumise nõude esitamist, hoolimata sellest, kui suur on ajaline vahe nõude esitamise ja õigusrikkumise toimumise vahel. Oluline on siinkohal asjaolu, et kindlustusleping kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel peab olema kehtiv, *claims made* teooria kohaselt ei saa pärast kindlustuslepingu lõppu nõuet esitada. Erinevalt *occurrence* teooriast on *claims made* teooria järgi võimalik ka kindlustada sarnaselt Eesti õigusele kindlustuskaitset tagasiulatuvalt. Inglise õiguskirjanduses on rõhutatud, et just *claims-made* teooria kohastes kindlustuslepingutes on teavitamiskohustustel eriti oluline roll, kuna kindlustusvõtja võtab vastutuse nõuete eest, mille alus võib juba eksisteerida, kuid mis ei ole veel materialiseerunud (Gee A. M. c. *The Modern Law of Insurance*. 2nd Ed. London: Butterworths, 2006).

Claims-made coverage põhimõte vs Occurrence Coverage

Võib väita, et *claims made* teooria on ebamõistlikum ning kahjustab kindlustusvõtja huve rohkem, kui *occurrence* teooria, kuna kindlustusvõtja huvi on, et kindlustusandja hüvitaks tema poolt kolmandale isikule tekitatud kahju, kuid *claims made* teooria kohaselt on see võimalik ainult juhul, kui ollakse kehtivas õigussuhtes kindlustusandjaga. Seetõttu järgib *occurrence* teooria enam kindlustusvõtja huve, kuna ajaline vahe õigusrikkumise ja nõude esitamisel võib olla väga suur ning selle teooria kohaselt ei jää kahjustatud kolmandale isikule kindlustusvõtja poolt tekitatud kahju hüvitamata, isegi siis, kui see peaks toimuma ka pärast kindlustuslepingu lõppu.

Occurrence teooria on enam sarnane Eesti VÕS regulatsioonile, kuna kindlustusjuhtumina piiritletakse kindlustusvõtja õigusrikkumist, mitte nõude esitamist kindlustusvõtja vastu. Samas tagab *claims made* teooria kindlustusandjale suurema õiguskindluse, kuna nõude esitamine kindlustusvõtja vastu eksisteerib kehtivas kindlustusõigussuhtes ning kindlustusandja ei pea sarnaselt *occurrence* teooriale menetlema veel aastaid hiljem esinenud õigusrikkumist.

•Küsimus auditooriumile: Milline teooria kaitseb kindlustusvõtjat ja milline kahjustatud isikut enim?

- VÕS § 438 lg 1: Lepinguga võib ette näha, et kindlustuskaitse algab tagasiulatuvalt enne lepingu sõlmimist. Lg 3: Kindlustusandjal ei ole tagasiulatava kindlustuskaitse andmisel täitmise kohustust, kui kindlustusvõtja teadis või pidi lepingu sõlmimise ajal teadma, et kindlusjuhtum on juba toimunud. Sellisel juhul võib kindlustusandja nõuda kindlustusmaksete tasumist selle kindlustusperioodi lõpuni, mil kindlustusandja sai teada kindlustusjuhtumi toimumisest, välja arvatud juhul, kui ta teadis kindlustusjuhtumi toimumisest juba lepingu sõlmimisel või pidi seda teadma.
- Kahjust laiendatud teavitamise perioodi puhul lepivad kindlustusandja ja kindlustusvõtja kokku nõuete esitamise laiendatud perioodis, mis on ajaliselt pikem tavapärasest nõuete esitamise perioodist ning mille vältel esitatud nõuded kuuluvad rahuldamisele.

Claims-made coverage põhimõtte vs Occurrence Coverage

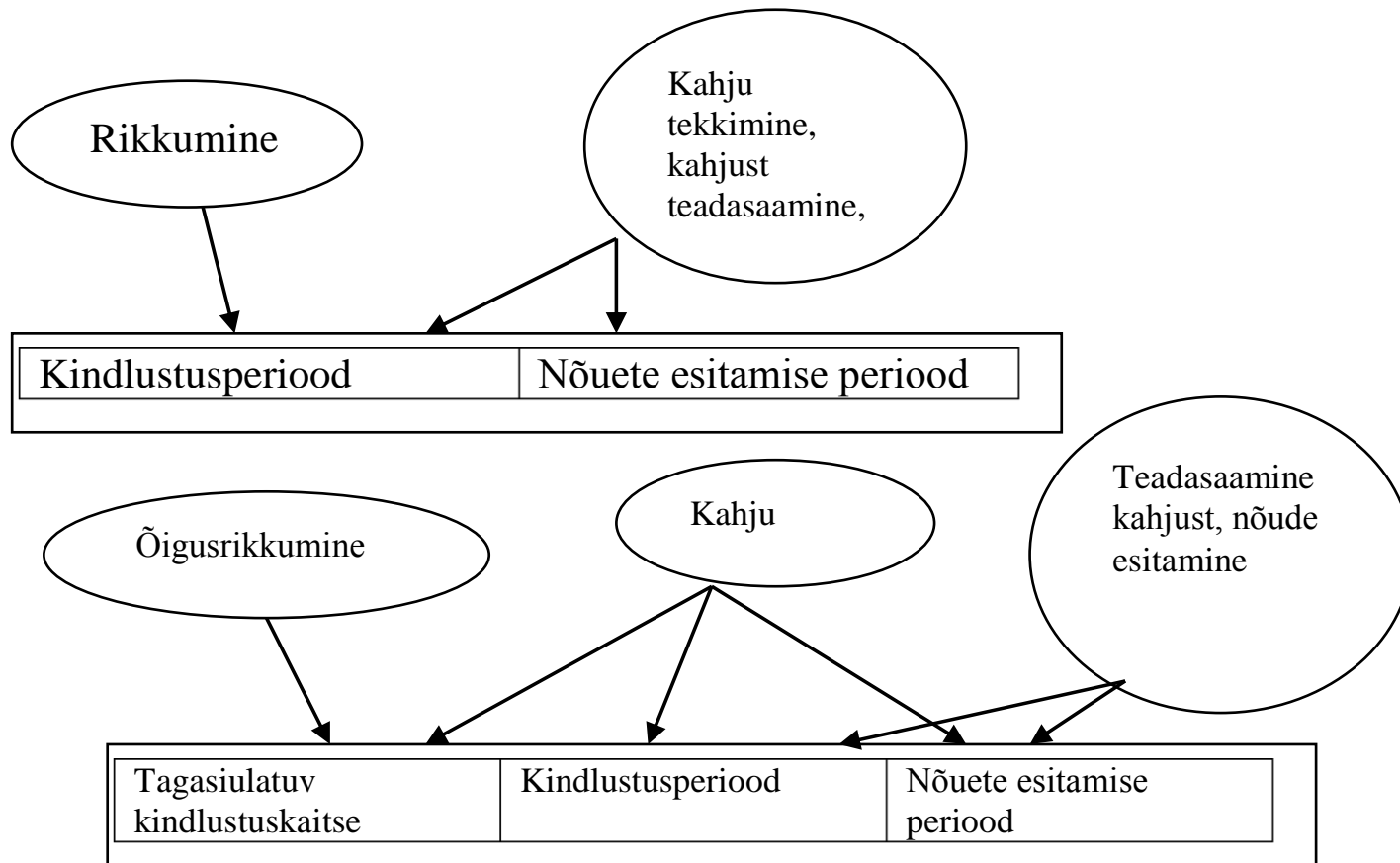
- VÕS § 510 alusel sätestatud kindlustusandja kohustus hüvitada kahju on vaadeldav kohustusena hüvitada kindlustusvõtja poolt kahjustatud kolmandale isikule tekitatud kahju ning selline kohustus on kui õigusrikkumisest tulenev hüvitamiskohustus. Seevastu Saksa õiguses tunnustatakse vabastamisnõuet, mille alusel käsitletakse kindlustusvõtja poolset õigusrikkumist kannatanule kui kindlustusvõtja vabastamiskohustust kindlustusandja poolt, millega kindlustusandja hüvitab kannatanule kahju ning vabastab kindlustusvõtja tema kohustusest (Haavasalu K. Vastutuskindlustus Eesti ja Saksa õiguses: kindlustushüvitise väljamaksmisest vabanemise alused. Juridica II/2007, lk 110).

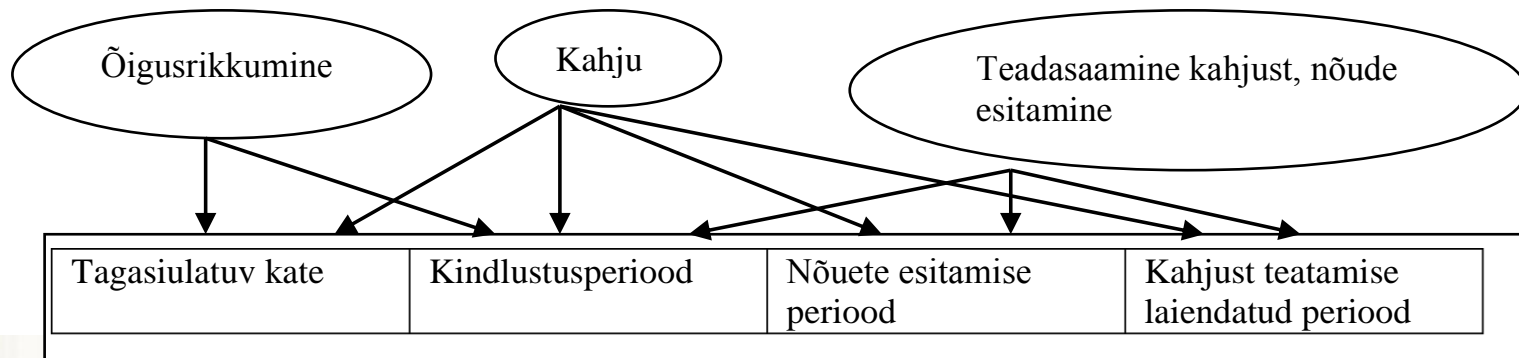
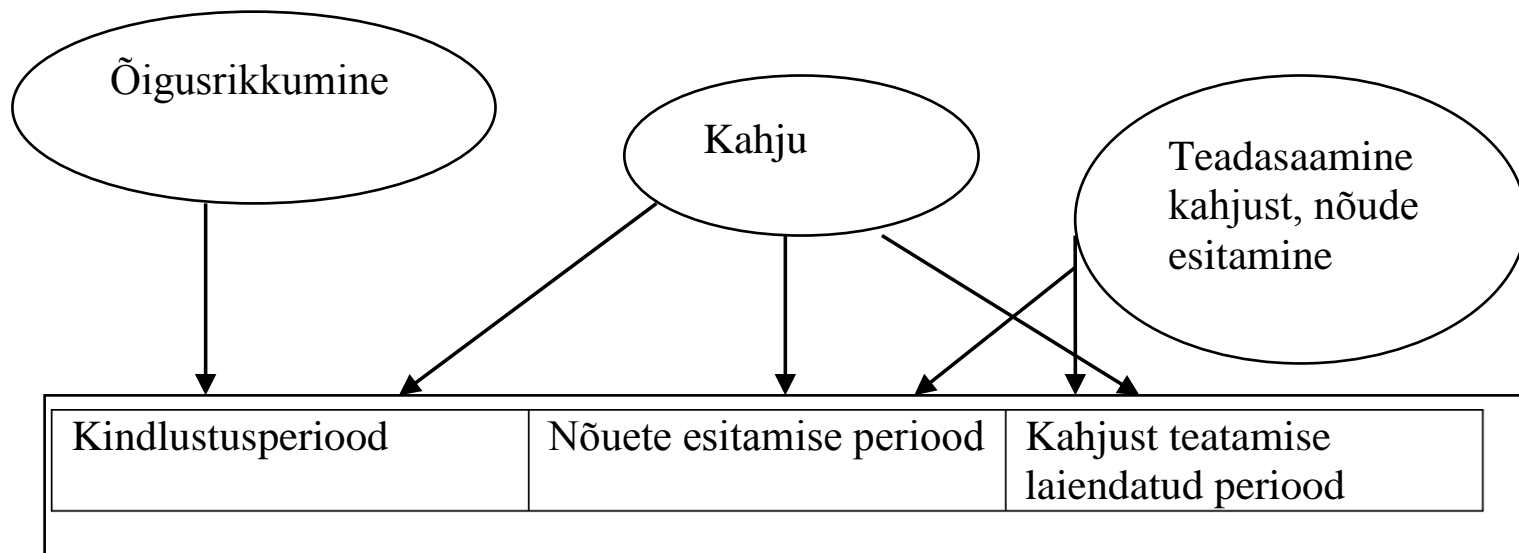
Analüüsid VÕS kommenteeritud väljaannet, on seal leitud, et mingil juhul ei tohiks kindlustusjuhtumina käsitleda nõude esitamist. Taolise seisukoha põhjendustena on toodud õigusrikkumise ja nõude esitamise võimalik suur ajaline vahe ja seeläbi kindlustusvõtja huvide kahjustamine ning asjaolu, et vastasel juhul peaks kindlustusandja vastutama ka kahju eest, mille kindlustusvõtja on tekitanud enne kindlustuslepingu sõlmimist. Kommentaarides on märgitud, et juhul, kui isik soovib, et kindlustatud oleks ka tema vastutus, mis võis tekkida võimalikust minevikus aset leidnud kahju tekitamisest, on tal võimalik taotleda VÕS § 438 kohast tagasiulatuvat kindlustuskaitset (Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. lk 553).

Seega Eesti õiguskirjandus suhtub claims-made põhimõttesse kriitiliselt.

Claims-made coverage põhimõtte vs Occurrence Coverage

Erialakirjanduses on asutud ka seisukohale, et VÕS § 510 grammatilisel tõlgendamisel võib tõepoolest leida, et seadus peab kindlustusjuhtumiks kindlustatu õigusrikkumist, kuna sellise mõistmise kasuks räägib sätte sõnastus: kahjustatud isikule kindlustusjuhtumi tagajärjel tekitatud kahju. Siiski leidub eriarvamusi selles osas, et nõude esitamise kindlustusjuhtumiks lugemine on välistatud põhjustel, et see kahjustaks kindlustusvõtja huve ja paneks kindlustusandja vastutama kahju eest, mille kindlustusvõtja on tekitanud enne kindlustuslepingu sõlmimist. Põhjenduseks on asutud seisukohale, et ühe või teise sündmuse, s.t õigusrikkumise või nõude esitamise lugemine kindlustusjuhtumiks ei kahjusta tegelikult kindlustusvõtja huve, kuna viimasele võib samavõrra õigusrikkumise hetke kindlustamisega pakkuda huvi hoopis nõude esitamise kindlustamine. Seejuures tekivad kindlustatul reaalsed majanduslikud tagajärjed just alles nõude esitamisel kolmanda isiku poolt. Ka see, et kahju põhjustav tegu on juba kindlustuslepingu sõlmimise ajaks toime pandud, ei välista automaatselt nõude esitamise põhist kindlustuslepingut. Nimelt välistavad kindlustusvõtja teavitamiskohustused selle, et toimunud on selline rikkumine, mis toob kaasa kindlustusjuhtumi, millest kindlustusvõtja on lepingu sõlmimisel teadlik, kindlustusandja mitte (Hiob T. Kindlustusvõtja ja kahjustatud isiku õigused vastutuskindlustuses. Magistritöö. Tartu, 2010).

Actio directa printsiip vs piiratud nõudeõigus

Actio directa printsiip tähendab kindlustuses kahjustatud isiku õigust esitada nõue otse kahjutekitaja kindlustusandja vastu. Antud printsiip on tekkinud vastukaaluks arusaamale, et otsene kahjunõue kahjutekitaja kindlustusandja vastu ei ole lubatud, kuivõrd see ei oleks vastavuses lepingusuhete põhimõttega. Kaasaegne Kontinentaal-Euroopa kindlustusteooria leiab, et kahjutekitaja vastutuse aspekti ja kindlustuse aspekti ei saa hoida üksteisest lahus ega käsitleda kui kahte erinevat küsimust. Antud arvamuse muudatus on tingitud asjaolust, et vastupidisel juhul oleksid esiplaanil kindlustusvõtjast kahjutekitanud isiku huvid. Samas on Euroopa kindlustusõigus muutunud üha kannatanukeskemaks ja seega peab vastutuskindlustus teenima kannatanu huve, mitte niivõrd kahjutekitaja huve. *Actio directa* printsiibi ühed esmased kindlustusõigusesse sisseviijad on Rootsi, oma 1927. kindlustusseadusega, ja Norra 1930. aasta kindlustusseadusega, kus esmakordselt lubati teatud juhtudel kannatanule otsest nõudeõigust kahjutekitaja vastutuskindlustuse kindlustusandja vastu. Käesoleval hetkel peetakse *actio directa* printsiipi enamikes Kontinentaal-Euroopa riikides kohustusliku vastutuskindlustuse (eriti liikluskindlustuse) puhul loomulikuks. Antud muudatus kindlustusteoorias peegeldab ühiskonna arusaama muutumist, kus arusaamine kahjuhüvitamisest kui subjektiivsest ja individualistlikust lähenemisest on muutumas objektiivseks ja kollektiivseks lähenemiseks. Wahlgren P., Tort liability and insurance, Stockholm University Law Faculty, 2001.

•Küsimus auditooriumile: Kas *actio directa* printsiipi ei peaks mitte rakendama seadusandlikult ka vabatahtlikus vastutuskindlustuses? Miks?

Actio directa printsiip vs piiratud nõudeõigus

- **Vastus eelmise slaidi küsimusele Saksamaa kontekstis:**
- Saksa õiguses põhjendatakse kahjustatud kolmanda isiku otsenõude puudumist kindlustusandja vastu vabatahtliku vastutuskindlustuse korral järgmiste argumentidega. Nimelt eitatakse Saksa õiguses vabatahtliku vastutuskindlustuse puhul vahetuid õigussuhteid kahjustatud kolmanda isiku ning vastutuskindlustuse andja vahel. Selle asemel eristatakse nn kattesuhet (Deckungsverhältnis) vastutuskindlustuse võtja ja andja vahel ning nn heastamissuhet (Haftpflichtverhältnis) vastutuskindlustuse võtja ja kahjustatud kolmanda isiku vahel. Seetõttu saab kahjustatud kolmas isik esitada üldjuhul kahju hüvitamise nõude vaid temale kahju põhjustanud kindlustusvõtja vastu (Karl Haavasalu, *Juridica* nr 2, 2007).

Actio directa printsiip vs piiratud nõudeõigus

Liikluskindlustuses viis Euroopa Liit *actio directa* printsiibi kohustuslikuna sisse oma liikmesriikide jaoks nn neljanda liikluskindlustuse alase direktiiviga (EL Direktiiv nr 2000/26/EEC (neljas liikluskindlustusealane direktiiv), mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise ning nõukogu direktiivide 73/239/EEC ja 88/357EEC muutmise kohta).

Näiteks USA tunnistavad *actio directa* printsiipi vaid vähesed osariigid (näiteks Louisiana, Massachusetts, Rhode Island ja Wisconsin (Fontaine, M., Insurance contract Law, Volume II, AIDA, 1992, lk 233). Selline suhtumine on vastupidine Euroopa vastutuskindlustuse alastele trendidele. Euroopa õigus- ja kindlustuspraktikas peetakse otse nõude esitamist vastutuskindlustuse kindlustusandja vastu nii enesestmõistetavaks, et räägitakse "vastutuse ärakindlustamisest" ning diskuteeritakse teemadel, kas kannatanul on üldse õigus esitada nõue otse kahjutekitaja vastu

- Omapärane suhtumine eksisteerib USA-s võimalikes nõuetes kindlustusandjate vastu. Nimelt kehtivate nõuete kohaselt peab vigastatud inimene (isikukahju puhul) esmalt saama süüdimõistva kohtuotsuse liikluskahju põhjustanud suurema ohu allika valdaja vastu enne, kui ta saab esitada nõude juhi liikluskindlustuse kindlustusandja vastu. Mõningates kohtupiirkondades on kohtuprotsessil isegi keelatud avalikustada kindlustuskatte olemasolu enne vandekohut. Võrreldes Euroopa traditsioonidega, kus just kindlustusandjal on suurema ohu allika valdaja tsiviilvastutuse tekke tuvastamise kohustus, on selline nõude esitamise piiramine kannatanu huve kahjustav. Samas on jälle aktsepteeritav USA spetsialistide väide, et selline süsteem vähendab tunduvalt emotsioonidel põhinevaid otsuseid.

Lepinguvabaduse piirangud

- Eraõiguse üheks olulisemaks PS §§-idega 19, 31 ja 32 tagatud põhimõtteks on lepinguvabaduse põhimõte, mis tähendab seda, et kõik isikud on vabad otsustama, kas ja kellega leping sõlmida (sõlmimisvabadus) ja millise sisuga leping sõlmida (sisuvabadus).
- Seega on kohustusliku vastutuskindlustuse puhul tegu lepinguvabaduse piiramisega -- nn sõlmimissund (P. Schlechtriem. Võlaõigus. Üldosa. 2. tr. Tallinn, 1999, lk 18). Vastavalt PS §-le 11 tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega ning need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.
- PS § 25 kohaselt sätestatud üheks hüveks on igaühe õigus talle ükskõik kelle poolt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele. Kui isikule antakse küll seaduse alusel õigus nõuda kahju hüvitamist, aga selle õiguse realiseerimise võimalused tegelikkuses on olematud, siis ei ole isiku põhiõigus nõuda talle ükskõik kelle poolt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamist, tagatud. Nii kahjustatud isiku kui ka kahju tekitaja jaoks võimalike ruineerivate tagajärgede tekkimise vältimiseks ongi seadusandja näinud erinevate tegevusalade ja elukutsete puhul ette seadusest tuleneva kohustuse sõlmida vastutuskindlustuse leping (T. Langheid, W. Römer. Versicherungsvertragsgesetz. 2. Aufl. Verlag C. H. Beck München, 2003, S 955, Rz 5). Viidatust tulenevalt teenib kohustuslik vastutuskindlustus kui lepinguvabaduse piirang teise põhiseadusega kaitstud hüve tagamise eesmärki.
- Vastavalt kindlustustegevuse seaduse §-le 9 lg 5 kohaldatakse kohustusliku kindlustuse kindlustuslepingu tingimuste suhtes seadust, millega kohustuslik kindlustus on kehtestatud, ja teisi seadusi, niivõrd, kuivõrd esimesena nimetatud seadusest ei tulene teisiti. Seega on lisaks sõlmimisvabaduse piirangule kohustusliku vastutuskindlustuse puhul reeglina vastutuskindlustuse lepingu sõlmimise kohustuse ettenägevas seaduses sätestatud ka sõlmitava vastutuskindlustuse lepingu sisuvabaduse piirangud. Nii võib eriseaduses ette näha kindlustussumma alampiiri ühe kindlustusjuhtumi kohta (advokatuuriseaduses), millises ulatuses vastutuse peab leping katma (notariaadiseaduses) jne.
- **Küsimus auditooriumile: kas ja kuidas peaks riik piirama kohustusliku vastutuskindlustuse korral eraõiguslike kindlustusandjate kasumile suunatud tegevust?**

Seonduvalt VÕS § 452 lg-ga 1 omab tähtsust, et vastutuskindlustuse osas sisalduvad VÕS-i erinormid VÕS §-i 452. Vabatahtliku vastutuskindlustuse puhul on VÕS § 452 lg 1 suhtes erinormiks VÕS § 513, mille kohaselt vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest, kui kindlusvõtja põhjustas tahtlikult ja õigusvastaselt sündmuse toimumise, millest tulenevalt kindlustusvõtja kahjustatud isiku ees vastutab. Kohustusliku vastutuskindlustuse juures on erinormiks VÕS § 452 lg 1 ning VÕS § 513 suhtes VÕS § 525, millest lõikest 1 nähtub, et kui kindlustusandja vabaneb kolmanda isikuga seotud kindlustusriski kindlustamise puhul oma täitmise kohustusest kindlustusvõtja suhtes, vabaneb ta täitmise kohustusest kolmanda isiku suhtes üksnes juhul, kui täitmisest vabanemise aluseks olevad asjaolud tulenevad kolmandast isikust või kui kolmas isik neist asjaoludest teadis või pidi teadma.

Tagasinõudeõigus

Kirjanduses on leitud, et tulenevalt vastutuskindlustuse olemusest, kus kindlustusvõtja kindlustab ennast kolmandate isikute poolt esitatavate kahjuhüvitamise nõuete esitamise vastu, ei ole võlaõigusseaduse § 492 vastutuskindlustuse lepingute suhtes kohaldatav.

VÕS § 492. Nõude üleminek

(1) Kindlustusandjale läheb tema poolt hüvitatava kahju ulatuses üle kindlustusvõtjale või kindlustatud isikule kolmanda isiku vastu kuuluv kahju hüvitamise nõue.

(2) Kui kindlustusvõtja loobub oma nõudest kolmanda isiku vastu või õigusest, mis seda nõuet tagab, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest kindlustusvõtja ees niivõrd, kuivõrd ta oleks saanud nõuda hüvitist selle nõude või õiguse alusel.

(3) Kui kindlustusvõtjal on nõue oma üleneja või alaneja sugulase või abikaasa vastu, samuti muu temaga koos elava perekonnaliikme vastu, on kindlustusandjal käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud õigused üksnes niivõrd, kuivõrd vastava isiku selline vastutus on kindlustatud, või kui vastav isik tekitab kahju tahtlikult.

Küsimus auditooriumile: Kas selline seisukoht on õige? Mida teha olukorras kus kindlustatud on ainult peatöövõtja vastutus aga alltöövõtja oma mitte, samas kahju tekitab alltöövõtja ja nõue esitatakse peatöövõtja vastutuskindlustuse kindlustusandja vastu? Kas on õigustatav, et sellisel juhul alltöövõtja sisuliselt "vabaneb" vastutusest?

Vastutuskindlustus

Kohustuslikku vastutuskindlustust reguleerivad võlaõigusseaduse (VÕS) normid on enamuses imperatiivsed, st vastuolude korral imperatiivse normi ja kindlustustingimuste vahel kehtib seadus. Kindlustustegevuse seaduse kohaselt kehtestatakse kohustusliku kindlustuse kindlustuslepingu suhtes seadust, millega kohustuslik kindlustus on kehtestatud ja teisi seadusi (eelkõige VÕS, aga ka riigivastutuse seadus, kui see on kohaldatav) niivõrd, kui esimesena nimetatud seadusest ei tulene teisiti. Seadusega on muuhulgas sätestatud kindlustama kohustatud isik, kindlustatud isik, kindlustusjuhtum ja kindlustussumma.

Vastavat kutsetegevust reguleeriva seaduse alusel määratakse isik, kes

- osutab vastavat teenust või tegeleb vastava tegevusega
- kannab kahju eest vastutust ja vastutab kõigi isikute eest, keda ta kasutab
- on kohustatud sõlmima kindlustuslepingu.

Kindlustusvõtja iga töötaja ei ole seaduses nimetatud isik, kes kahju eest vastutab ja kes peaks seetõttu kuuluma kindlustatud isikute ringi. Nii ei saa näiteks advokatuuriseaduse alusel õigusteenust osutada advokaadibüroo jurist või sekretär. Õigusteenuse osutamise õigus on üksnes advokaadil. Kuivõrd seaduse alusel vastutavad kahju eest solidaarselt nii advokaat kui advokaadibüroo, siis on õige märkida kindlustatud isikuteks advokaat ja advokaadibüroo, kes muuhulgas vastutavad ka büroos töötava juristi eest. Sarnaselt on notariaadiseaduses sätestatud notari tegevus ja vastutus. Vastutus kaasneb notarile kõigi isikute eest, keda ta kasutab, kuid seadus ei võimalda kannatanu otsenõude esitamist notaribüroos töötava konsultandi vastu. Nii advokaadibüroo kui notaribüroo ja büroos töötava isiku vahelised regressisuhted tulenevad töölepinguseadusest.

Küsimus auditooriumile: Kes peab mida tõendama?

Vastutuskindlustus

- Kindlustusandja on kohustatud seaduse alusel nõutavat vastutuskindlustuse (kohustuslik vastutuskindlustus) lepingut sõlmima, kui kindlustusvõtja vastab tüüptingimustes ettenähtud tingimustele.
- **Küsimus auditooriumile: Mida peab kindlustusandja tegema kui ta ei soovi mingit klienti? Kas hinnatõstmise puhul saaks apelleerida võrdsele kohtlemisele ja väitele, et kohustuslikus süsteemis osaledes peab kindlustusandja tagama võrdse kohtlemise?**
- Kohustuslikus vastutuskindlustuses ei või kindlustusandja keelduda kahjustatud isiku nõude täitmisest põhjusel, et ta on vabanenud täielikult või osaliselt vastutusest kindlustusvõtja ees – sisesuhtes võib kindlustusandja vabanemisaluse olemasolu täitmiskohustusest tuua kaasa vaid tagasinõudeõiguse kindlustusvõtja vastu (eelnevalt peab muidugi kindlustusandja kahjustatud isikule kahju hüvitama).
- **Küsimus auditooriumile: Mis saab olukorras kus kohustusliku vastutuskindlustuse korral on kindlustusandjal õigus lepingust taganeda (*ex ante* rikkumine) või leping tühistada (*mala fides*) ja ta teeb seda pärast kindlustusjuhtumit? Kas kindlustusandjal on üldse vastutuskindlustuses õigus vältida lepingut *ab initio*? Millised *ex post* rikkumised kahjustatud isiku poolt mõjutavad kahju hüvitamist?**

Mis on õiguslik tagajärg kui kohustuslik vastutuskindlustusleping on sõlmimata või ei ole sõlmitud seaduses sätestatud arvestades?

- Saksa õiguses. VVG § 117 lg-s 2, on sätestatud, et kindlustusandja saab asjaolu, mis toob kaasa kindlustussuhte mitteeksisteerimise või lõppemise, panna kolmanda isiku otsenõude (kui see eksisteerib) suhtes maksma üksnes juhul, kui kahjujuhtum on toimunud enam kui ühe kuu möödumisel ajast, mil kindlustusandja teavitas sellisest asjaolust pädevat isikut. VVG kommentaaride kohaselt loetakse ka juhtudel, kus leping ei ole kehtima hakanud või enam ei kehti, seaduse huvides kõik – ka kaudselt – kindlustusandja sooritust määratlevad seaduse ja lepingu sätted kehtivaks. Siiski ei ole kindlustusvõtjal nõuet (ka mitte õigusabi osas) ning ka kindlustusandja ei saa nõuda kindlustusvõtjalt kaasaaitamiskohustuse täitmist. Muus osas toimub kahju käsitlemine tavalises korras. Nimetatud juhul on nõude esitamiseks õigustatud üksnes kolmas isik, mitte aga kindlustatu. Viimasel puudub ka õigus nõude esitamiseks kindlustusandja vastu täitmise saavutamiseks kolmandale isikule.
- **Küsimus auditooriumile: Kuidas on lood Eestis? Mis juhtub kui näiteks advokaadil pole kehtivat vastutuskindlustust? Kas kahjustatud isik saaks esitada nõude järelevalvavale asutusele (advokatuur)? Mis saab siis kui Eestis kehtib piireülese teenuse käigus kohustuslik vastutuskindlustus, mis ei ole kooskõlas meie õigusega?**

- **Õigusabikulude kandmine**
- Kindlustus katab kindlustusvõtja, kelle vastu on esitatud nõue, kulud õigusabile ulatuses, milles kindlustusvõtja võis selliseid kulusid pidada vajalikuks oma õiguste kaitseks kohtus ja kohtuväliselt, isegi juhul, kui esitatud nõue osutub alusetuks.
- **Vastutuskindlustuse imperatiivne välistus** - Kindlustusandja vabaneb täitmise kohustusest, kui kindlustusvõtja põhjustas tahtlikult ja õigusvastaselt sündmuse toimumise, millest tulenevalt kindlustusvõtja kahjustatud isiku ees vastutab. - samas on antud sättest erand, kuna eriseaduse ehk LKindlS alusel kuulub hüvitamisele ka tahtlikult tekitatud kahju (sellisel juhul on aga kindlustusandjal regressiõigus).
- **Teavitamiskohustus** - Kindlustusvõtja peab kindlustusandjale teatama asjaoludest, mille tagajärjeks võib olla kindlustusjuhtumi toimumine, samuti kahjustatud isiku poolt tema vastu nõude esitamisest, ühe nädala jooksul, arvates ajast, mil kindlustusvõtja sai asjaolust või nõude esitamisest teada.
- Vabatahtlikus vastutuskindlustuses ei oma kahjustatud isik otsenõudeõigust kindlustusandja vastu.
- Kohustuslikus vastutuskindlustuses võib kahjustatud isik nõuda kindlustusvõtja poolt talle tekitatud kahju hüvitamist nii kindlustusvõtjalt kui kindlustusandjalt. Kindlustusandjalt võib nõuda kahju hüvitamist üksnes rahalise hüvitise maksmise vormis. Kui kahju hüvitamise nõue on esitatud nii kindlustusvõtja kui kindlustusandja vastu, vastutavad nad solidaarvõlgnikena. Kindlustusandja ja kindlustusvõtja omavahelises suhtes vastutab ainult kindlustusandja. Kui kindlustusandja vabaneb täitmise kohustusest, vastutab kohustuse täitmise eest kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahelises suhtes üksnes kindlustusvõtja.
- Kindlustusvõtja pankroti korral on kahjustatud isikul õigus rahuldada oma kindlustusvõtja vastu suunatud nõue kindlustusandja vastu suunatud hüvitamise nõude arvel enne teisi kindlustusvõtja võlausaldajaid.

Vastutuskindlustus

- Kindlustusandja on kohustatud seaduse alusel nõutavat vastutuskindlustuse (kohustuslik vastutuskindlustus) lepingut sõlmima, kui kindlustusvõtja vastab tüüptingimustes ettenähtud tingimustele.
- Kohustuslikus vastutuskindlustuses ei või kindlustusandja keelduda kahjustatud isiku nõude täitmisest põhjusel, et ta on vabanenud täielikult või osaliselt vastutusest kindlustusvõtja ees – sisesuhtes võib kindlustusandja vabanemisaluse olemasolu täitmiskohustusest tuua kaasa vaid tagasinõudeõiguse kindlustusvõtja vastu (eelnevalt peab muidugi kindlustusandja kahjustatud isikule kahju hüvitama).

Elukindlustus

- Elukindlustuse korral peab kindlustusandja kindlustatud isiku teatud eluea saabumise, tema abiellumise või surma või lapse sünni puhul vastavalt lepingule maksma soodustatud isikule kokkulepitud summa kas ühekordse väljamaksena või perioodiliste väljamaksetena.
- KTS § 8 lg 5 kohaselt on elukindlustuse liikideks: üldine elukindlustus, sünnikindlustus ja abiellumiskindlustus, pensionikindlustus, investeerimisriskiga elukindlustus ja lisakindlustus.
- Elukindlustuse puhul ei ole tegemist kahju hüvitamisega vaid kindlustusandja kohustus seisneb kokkulepitud rahasumma välja maksmises.

- **Kindlustusandja vabanemine täitmise kohustusest –**
- Kindlustuse korral surma puhuks vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest, kui kindlustatud isik sooritab kahe aasta jooksul lepingu sõlmimisest enesetapu. Kindlustusandja kohustus jääb kehtima, kui enesetapp sooritatakse vaimutegevuse patoloogilise kõrvalekalde seisundis, mis välistab vaba tahte.
- Kolmanda isiku surma puhuks sõlmitud elukindlustuslepingu puhul vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest, kui kolmanda isiku surma põhjustas tahtliku õigusvastase teoga kindlustusvõtja.
- Kui surma puhuks sõlmitud elukindlustuslepingu puhul on määratud soodustatud isik ja see soodustatud isik põhjustas tahtliku õigusvastase teoga kindlustatud isiku surma, loetakse, et selle soodustatud isiku määramist ei ole toimunud.

- Soodustatud isik elukindlustuses
- Kindlustusvõtjal on õigus määrata kindlustusandja nõusolekuta soodustatud isikuks kolmas isik ja seda isikut muuta, isegi juhul, kui soodustatud isik oli lepingus nimetatud. Kui soodustatud isik sureb enne kindlustusjuhtumi toimumist, peab kindlustusandja kohustuse täitma kindlustusvõtjale või tema pärijatele, kui kindlustusvõtja ei määra teisiti. Kui soodustatud isikuks on määratud mitu isikut ilma nende osasid täpsustamata, loetakse, et nad on soodustatud võrdsetes osades. Osa, mida mõni soodustatud isik keeldub vastu võtmast või ei saa vastu võtta, lisandub teiste soodustatud isikute osadele.

- **Tagastusväärtus**
- Kui elukindlustusleping lõpeb taganemise või ülesütlemisega või kui tunnustatakse selle tühisust või üks lepingupool tühistab lepingu tsiviilseadustiku üldosa seaduses sätestatud alustel, peab kindlustusandja kindlustusvõtjale välja maksma kindlustuse tagastusväärtuse. See ei kehti, kui lepingupooled lepivad kokku lepingu muutmise kindlustusmaksevabaks. Kindlustusandja on kohustatud tagastusväärtuse välja maksma ka juhul, kui ta vabaneb pärast kindlustusjuhtumi toimumist oma täitmise kohustusest. Kindlustusandja ei pea tagastusväärtust maksma käesoleva seaduse § 540 lõikes 1 nimetatud juhul kui elukindlustusleping on sõlmitud kolmanda isiku suhtes ja kindlustusvõtja põhjustab kahju tahtlikult.
- Tagastusväärtus on summa, mis moodustub kindlustusvõtja poolt tasutud kindlustusmaksetest ja mille kindlustusvõtja saab tagasi igal juhul (võiks sisuliselt pidada analoogiks panga hoiusel oleva rahaga). Antud regulatsioon teenib kindlustusvõtja kaitsmise eesmärki, tagades, et kindlustusvõtja tasutud kindlustusmaksetest tervikuna ilma ei jää

Õnnetusjuhtumikindlustus

- Õnnetusjuhtumikindlustus võib olla nii elu- kui ka kahjukindlustuse kindlustustoode.
- Õnnetusjuhtumikindlustuse korral peab kindlustusandja õnnetusjuhtumi toimumisel tasuma lepingus kokkulepitud summa kas ühekordse maksena või perioodiliste maksetena, hüvitama kindlustusjuhtumi toimumisel tekkinud varalise kahju või täitma lepingu muul kokkulepitud viisil.
- Õnnetusjuhtumikindlustuse eesmärk on kaitsta kindlustatud isikut majanduslike raskuste eest juhul, kui temaga juhtub õnnetus: kindlustusjuhtumiks võib olla: kehaline vigastus, mille tekkepõhjus tuleneb väljaspoolt (s.o. haigused ei ole kindlustusjuhtumiks vaid pigem traumad jms) ning mille tagajärg on otseselt ning muudest põhjustest sõltumatult isiku surm või töövõime kaotus.
- Teatud elualadel tegutsejatele on õnnetusjuhtumikindlustus kohustuslik: tuletõrje- ja päästetöötajad ning rahvusvaheliste kohustuste täitmisel viibivad kaitsevälased.

Õnnetusjuhtumikindlustus

- Kui kindlustus kolmanda isikuga toimuva õnnetusjuhtumi vastu on võetud kindlustusvõtja poolt kindlustusvõtja enda kindlustusriski kindlustamiseks, on lepingu kehtivuseks vajalik kolmanda isiku kirjalik nõusolek. Kui kolmas isik on piiratud teovõimega ja kui kindlustusvõtja on tema seaduslikuks esindajaks, võib kindlustusvõtja esindada kolmandat isikut nõusoleku andmisel üksnes eestkosteasutuse nõusolekul.
- Tegemist on kolmandaid isikuid kaitsva regulatsiooniga.

Õnnetusjuhtumikindlustus

- Kui kindlustusvõtja võttis kindlustuse kolmanda isikuga toimuva õnnetusjuhtumi vastu kindlustusvõtja enda kindlustusriski kindlustamiseks, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest, kui kindlustusvõtja põhjustas õnnetusjuhtumi tahtliku õigusvastase teoga. Kui soodustatud isik põhjustas tahtliku õigusvastase teoga õnnetusjuhtumi, loetakse, et selle soodustatud isiku määramist ei ole toimunud.
- Antud regulatsiooni eesmärk on välistada hüvitise saamine isiku poolt, kes põhjustas kindlustusjuhtumi tahtlikult.

- Ravikindlustuse võib anda:
- 1) ravikulukindlustusena;
- 2) haiglakindlustusena;
- 3) töövõimetuskindlustusena;
- 4) hoolduskindlustusena;
- 5) muud liiki kindlustusena.
- Ravikindlustus on kahjukindlustuse liik.

- **Ooteajad**

- Ooteajad ravikindlustuses on mõeldud kindlustusandja kaitseks, et kindlustusvõtja, kes teab oma haigusest, ei saaks sõlmida lepingut ja seejärel koheselt hüvitist nõuda – tegemist on kahjukindlustuse ühe põhimõtte “kindlustusjuhtum peab olema ootamatu ja ettenägematu” tagamisega.
- Kui lepingupooled lepivad kokku, et kindlustusandja kohustused algavad pärast teatud aja möödumist kindlustuslepingu sõlmimisest (ooteaeg), ei või ooteaeg ravikulu-, haigla- ja töövõimetuskindlustuse puhul olla pikem kui viis kuud ning sünnitamise ja sellega seotud raviteenuste puhul pikem kui üheksa kuud. Hoolduskindlustuse puhul ei või ooteaeg olla pikem kui kolm aastat.
- Kui kindlustusjuhtum toimub enne ooteaja möödumist, on kindlustusandja kohustatud täitmiseks üksnes juhul, kui kindlustusvõtja tõendab, et haigus ilmnes alles pärast lepingu sõlmimist või et rasedus algas alles pärast seda aega.

- **Ravikindlustuslepingu kestus**
- Ravikindlustuleping sõlmitakse tähtajatult.
- Töövõimetuskindlustuslepingu võib sõlmida tähtajalisena, kuid mitte tähtajaga alla kolme aasta. Ravikindlustuslepingu võib sõlmida tähtajaliselt, kui see on seotud väljaõppe, välisriigis viibimise, reisimise või tähtajalise töö või toiminguga tegemisega.
- Kindlustusvõtja ülesütlemisõigus - Kindlustusvõtja võib ravikindlustuslepingu üles öelda, teatades ülesütlemisest ette vähemalt kolm kuud selliselt, et leping lõpeb aasta lõppedes. Lühemaks kui aastaks sõlmitud ravikindlustuslepingu võib kindlustusvõtja üles öelda, teatades ülesütlemisest ette vähemalt kolm päeva. Haiglakindlustuse või ravikulukindlustuse lepingu võib kindlustusandja korraliselt üles öelda üksnes esimese kolme aasta jooksul lepingu sõlmimisest, teatades sellest ette vähemalt kolm kuud.

- **Kollektiivne ravikindlustus**

- Antud regulatsiooni eesmärk on lihtsustada isiku jaoks, kes on langenud välja kollektiivselt kindlustatud isikute ringist, eraldi ravikindlustuse jätkamist. Kollektiivne ravikindlustus on kindlustus, mille korral ühe ravikindlustuslepingu alusel omandab kindlustuskaitse mitu kindlustatud isikut. Kollektiivse ravikindlustuslepingu võib sõlmida nt tööandja oma töötajate suhtes.
- Isiku kollektiivselt kindlustatud isikute ringist väljalangemisel, muu hulgas kindlustatud isiku pensionile mineku või kindlustusvõtja ja kindlustatud isiku vahel sõlmitud lepingu lõppemise tõttu, võib kollektiivselt kindlustatud isik teha kindlustusandjale avalduse tema jaoks eraldi samaliigilise kindlustuse jätkamiseks eraldi kindlustusele kehtivate kindlustusmaksemäärade järgi, ilma et talle kohaldataks ooteaegasid või arvestataks täiendavat tasu lisaks kindlustusmaksle. Kindlustusandja peab igale kollektiivselt kindlustatud isikule kollektiivse ravikindlustuslepingu sõlmimisel või tema suhtes kindlustuskaitse tekkimisel teatama, millistel tingimustel tema kindlustus lõpeb ja millised tagajärjed tuleneksid kindlustusmaks suurusele eraldi kindlustusena jätkamisel. Kollektiivse ravikindlustuslepingu võib kindlustusandja korraliselt üles öelda üksnes juhul, kui kindlustatud isikud võivad kindlustussuhet jätkata eraldi kindlustatutena.

Täna tähelepanu eest !

Olavi-Jüri Luik
Vandeadvokaat, *mag iuris*
olavi@lextal.ee
Tel 50 97 543

LEXTAL Tallinn

Rävala pst 4
EE-10143 Tallinn, Estonia
t +372 6400 250
f +372 6400 260
info@lextal.ee

LEXTAL Riga

Grēcinieku str 8
LV-1050 Riga, Latvia
t +371 672 833 91
f +371 672 406 97
info@lextal.lv

LEXTAL Vilnius

Olimpiečių g. 1–2
Entrance 1, Floor 2
LT-09200 Vilnius, Lithuania
t +370 5 210 27 33
f +370 5 210 27 32
info@lextal.lt